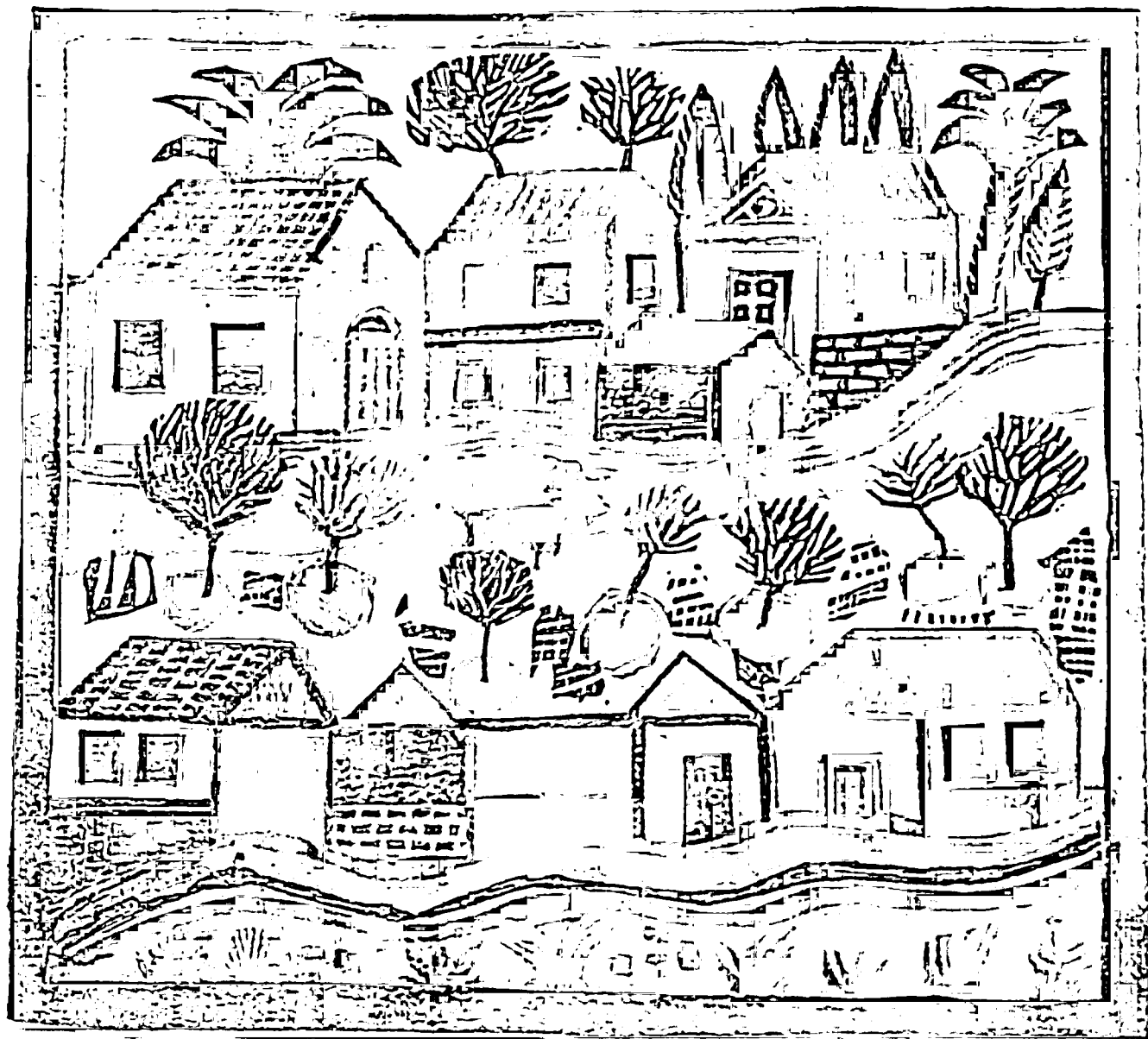

ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΑΡΙ ΤΗΣ ΑΙΓΙΝΑΣ

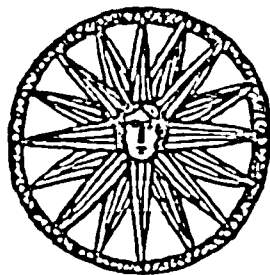
2. ΚΑΝΙΣΤΡΟ

ΤΟ ΜΕΡΑΚΙ ΤΗΣ
ΡΩΜΙΟΣΥΝΗΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΑΠ' ΤΟΝ ΡΑΛΛΗ ΚΟΨΙΔΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΗ ΠΛΑΤΑΝΟ

ΑΘΗΝΑ

1965

ΚΑΥΙΣΤΡΟΥ

Τό μεράκι τῆς Ρωμιούτης

Βγαίνει ἀπ' τόν Ράλλη Κοψίδη καί τόν
Βασίλη Πλάτανο, στάν Ἀθήνα

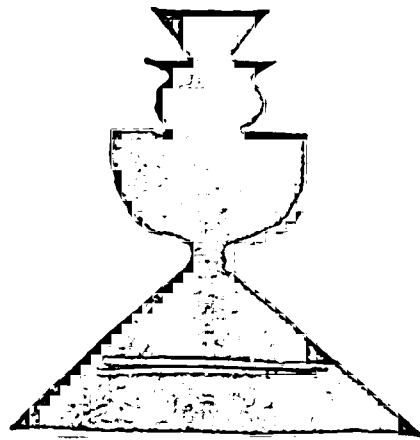
Τὸ βιβλίο αὐτὸ τυπώθηκε στὸ τυπογραφεῖο
τοῦ Γιάννη Ροσσολάτου
Ἄχαρνῶν 244 — Ἀθῆναι

ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΑΡΙ ΤΗΣ ΑΙΓΙΝΑΣ

ΚΕΙΜΕΝΑ :

Ν. Κ. ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ
ΡΑΛΛΗ ΚΟΨΙΔΗ
ΒΑΣΙΛΗ ΠΛΑΤΑΝΟΥ

ΞΥΛΟΓΡΑΦΙΕΣ :
ΡΑΛΛΗ ΚΟΨΙΔΗ

ΑΘΗΝΑ 1965

ΤΟΥ ΡΑΛΛΗ ΚΟΨΙΔΗ

(1) τὸς τὸς ἐκφράζουμε ἓνα πρῶμα
φανερόναι τὸ πόσο τὸ ἐννοήσαμεν.

Στρατῆς Δούκας

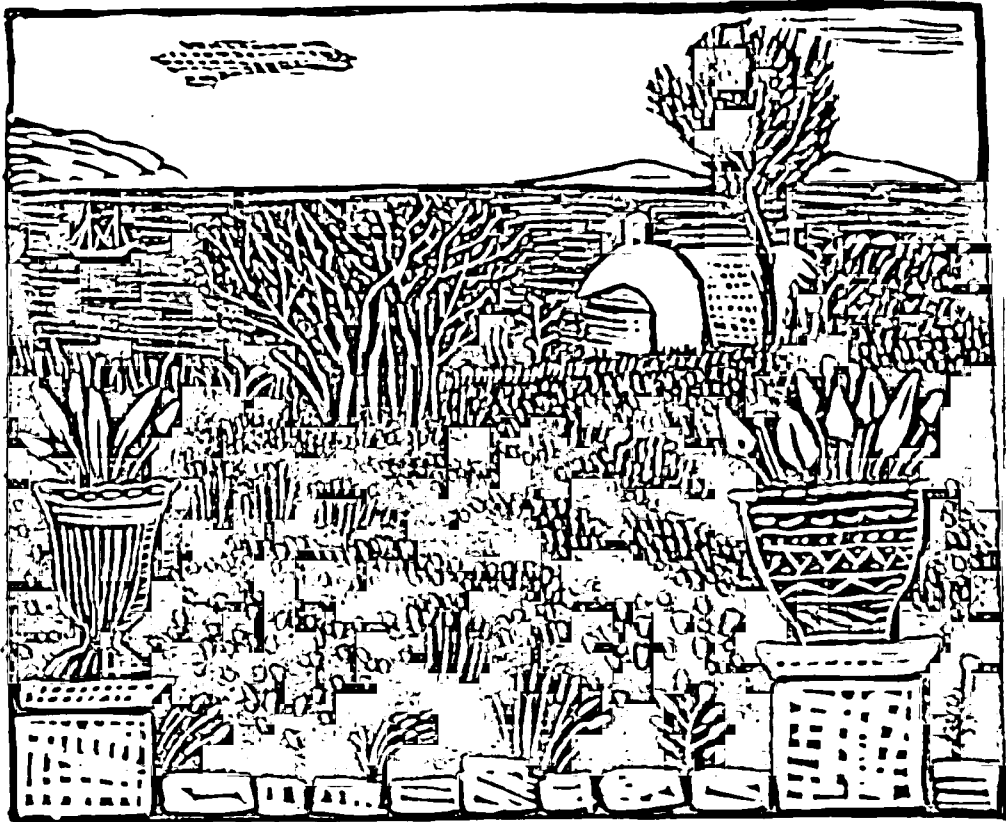
Ἡ Αἴγινα στέκεται ἀπέναντι στήν ἀκατάδε-
χτη, μὰ ξεπεσμένη ἀρχόντισσα, τὴν "Υδρα, σὰν
μιὰ ντροπαλὴ χωριατοπούλα. Λένε, πῶς ἀρβανί-
τικο αἷμα δὲν ἔχει μέσα της σὰν κι' αὐτὴν. Ἦτα-
νε στὰ παλιὰ τὰ χρόνια φοβερός ἐχτρός τῶν Ἀ-
θηναίων κι' ὕστερα ἔκανε κι' ἄλλους πολλούς
ἐχτρούς, Φράγκους καὶ Τούρκους ποὺ τὴν ρη-
μάξανε κάμποσες φορές. Μὰ ἐχτός ἀπ' τὴν κα-
ταστροφή ποὺ τῆς κάνανε, δὲν ἀφήσανε ἀπάνω
της ἄλλα βαθύτερα σημάδια στὴ γλώσσα καὶ
στὰ ἔθιμα, ὅπως ἔγινε ἄλλοῦ. Πιὲ ὕστερα, στὰ
δίσεχτα χρόνια τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 21, ἀμέ-
τρητοι κατατρεγμένοι Χιώτες καὶ Ψαριανοὶ καὶ
ἄλλοι νησιῶτες κι' Ἀνατολίτες, ἦρθανε νὰ βροῦ-
νε καταφύγιο πάνω στὴ βασανισμένη ράχη της
καὶ κοιμώτανε μέσα σὲ ἀρχαίους τάφους, ὅπου

τὰ κόκκαλά τους τὰ ἱερά θρίσκονται σήμερα ἀνακατεμμένα μὲ τὰ κόκκαλα τῶν ἀρχαίων αἰγινιτῶν. Σάν πεθαμένων σκιές γυρνούσανε χωρίς ἐλπίδα πάνω στὰ ἔρημά της τὰ χωράφια, τὰ «λαμπρά» βασανισμένα παληκάρια. Ὑστερα ἔγινε πρωτεύουσα τοῦ φτωχοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Ἀστεία καὶ θλιθερὴ ἀπομίμηση καραγκιόζικη, τραγικὴ «πρῶτη πόλις» μιὰ μονάδα Εὐρώπης ὑπὸ κατασκευὴν, πρωτεύουσα ἑνὸς δῆθεν ἐλεύθερου βασιλείου. Καὶ παρὰ λίγο νὰ τὸ καταφέρει ἂν δὲν γινότανε τοῦ ἐπίσημου κράτους ἢ μετακόμιση πρὸς μιὰ κλασσικότερη περιοχὴ. Καὶ τότες ἢ φτωχούλα ἢ Αἷγινα, ἢ παρὰ λίγο πολυφεννος νύφη, ξανάμεινε μιὰ γιὰ πάντα στὴ μοναξιά της. Ὅνειρο ἦταν καὶ πέρασε καὶ πάει.

Ἀλλὰ μέσα σ' ἐκεῖνον τὸν λαμπρὸ σωρὸ ἀπὸ τὰ παληὰ μαργαριτάρια ἢ Αἷγινα ἔχει τὴ θέση της. Εἶναι μιὰ χάντρα κι' αὐτὴ ἀπ' τὸ σπασμένο γιορντάνι τῆς συνέχειας τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ὅ,τι θὰ δεῖς ἀπάνω της, εἴτε ἄνθρωπος, καθῶς καὶ ἡ γλώσσα του καὶ τὰ φερσίματά του τραβάει ἀπ' τὰ παληὰ τὰ χρόνια χωρίς στολίσματα φαντασμένα νεοπλουτικὰ φερμένα ἀπὸ τὴν Ἰταλία ἢ τὴ Βιέννη, σάν αὐτὰ ποὺ βλέπεις στὴν Ὑδρα καὶ σὲ κάμποσα ἄλλα νησιὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου.

Ἡ ὕδρα εἶναι μιὰ ἀνυδρὴ κι' ἄκαρπη πέτρα. Ὅτι βαστάει ἀπάνω της εἶναι τεχνιτό. Ἡ Αἴγινα εἶναι ἓνα χωράφι γιομάτο μαργαρίτες. Ἡ ὑδραϊκὴ πέτρα εἶναι γκρίζα, ἀτσάλινη σκληρὴ σὰν τὴν καρδιά τῶν κοτσαμπάσηδῶν της.

Λὲς κι' ὁ θεὸς τῆς εἶχε ὀρίσει τὴν τύχη της ἀπὸ πρὶν καὶ τῆς ἔδωσε πέτρα κατάλληλη γιὰ νὰ χτίσουν κάστρα. Ἡ πέτρα τῆς Αἴγινας εἶναι μαλακὴ, χρυσή, ὠχροκίτρινη, σὰν βυζαντινοῦ χειρόγραφου περγαμηνή. Τὴν κάνουνε πεζούλια γιὰ πηγάδια, αὐλόπορτες καμαρωτές, πού στὴν

κορφή τους βρίσκονται σκαλισμένα περίτεχνα σχήματα ἀπὸ γλάστρες, ἓνα πρᾶμμα πού μόνο στήν Αἴγινα θά τὸ βρεῖς. Μοιάζουνε μὲ παληὰ οἰκόσημα μὰ δὲν εἶναι παρὰ στολίδια ἀπλὰ μὲ μιὰν ἀνεξάντλητη φαντασία πελεκημένα.

Ἐνῶ στήν "Υδρα ἔχουνε ἀνάγκη ἀπὸ πέτρες πελεκητές, ἀγκωνάρια γερὰ προορισμένα γιὰ τρίπατα ἀρχοντικὰ χτισμένα, ἔτσι πού ν' ἀνοίγει δύσκολα ἢ βαρειά τους πόρτα. Ἀπὸ τὸν γκρίζο της γρανίτη χτίζανε στέρνες καὶ τὶς γιομίζανε χιλιάδες τάλληρα χρυσά, πού τὰ κουβάλαγε ἀκατάπαυστα ἡ ὑδραϊκὴ φλότα.

Τὸν ἴδιο καιρό, ἐδῶ πέρα στήν Αἴγινα, χτίζανε μικρὰ σπιτάκια κυβικά, καὶ ξωκκλήσια μέσα σὲ ἀμπέλια καὶ χωράφια μὲ μικρὲς καλοκλαδεμμένες φυσικιές. Ἀσβεστωμένα κατακάθαρα σκαλοπατάκια ὀδηγούσανε σὲ κατώφλια ἀπὸ θύρες πού μένανε πάντοτε ἀνοιχτές.

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ Αἴγινα δὲν σοῦ φέρνει ρίγος, σὲ φωνάζει νὰ πᾶς κοντά της σὰν προσκυνητὴς κοντὰ στήν ἀπλή χωριάτικη καρδιά της. Πρέπει νὰ τὴ δεῖς σὰν ἓνα κέντημα πολύχρωμο γιομάτο λουλούδια, χαμηλὰ δενδράκια, σπίτια σὰν ζωγραφιές μὲ ἀκροκεράμια δαντελωτὰ πού ὅλα μαζί τὰ ἐνώνει στολίζοντάς τα μιὰ κλωστή πλεγμένη μὲ χρυσάφι.

Πλαγιές κυματιστές καὶ κοντινές κορφές
σὲ τριγυρίζουν, πού στήν ἄκρη τους ἀκουμπάει
ὁ γαλανὸς οὐρανός, ἢ ξεπροβάλλει ἢ θάλασσα
πίσω ἀπὸ μιὰ συστάδα φυστικιές.

Θᾶρθει ἴσως ἓνας καιρὸς πού τὸ νησάκι
αὐτὸ θὰ καταντήσει μιὰ ἄχρωμη κι' οὐδέτερη
πολιτεία. Ὁ χαλασμένος Ἕλληνας τὴν ἐπισκέ-
φτεται. Κι' ἐπειδὴ ἔχει λεφτὰ νομίζει ὅτι μπορεῖ
νᾶλλάξει τὴ μορφή της.

“Ὅσο εἶναι καιρὸς ἀκόμα πᾶμε καὶ τὴ θλέ-

πουμε καμιά φορά, και ζοῦμε μέσα στην ἀγνό-
τητά της. Ἀκόμα ἡ Αἴγινα δὲ γίνηκε ἓνα ψεύτι-
κο σκηνικὸ μὲ κάποια συμβατικὴ ἑλληνικότητα,
μὲ τεχνητὰ διατηρημένους ἀνεμόμυλους γιὰ νὰ
χουνε κάτι νὰ φωτογραφίζουν οἱ εἰσβολεῖς τῆς
νέας φραγκοκρατίας. Εἶναι ἀκόμα σὰν ἓνα ἐκ-
κλησάκι ποὺ λειτουργιέται, ποὺ δὲν τοῦ θγάλανε
τὴν ἅγια τράπεζά του γιὰ τὴν τάχατες ἔγινε μου-
σεῖο.

Κι' ἴσως, ποῖος ξέρει, ἂν εἶναι ἀλήθεια αὐ-
τὸ ποὺ λέμε πὼς δὲν εἶναι χαλασμένοι οἱ ντό-
πιοι κάτοικοί της, νὰ καταφέρουνε νὰ τὴν κρα-
τήσουν ἔτσι ὅπως τὴν ξέρουμε ζωντανή κι' ἀθῶα
καὶ καταδεχτικὴ, φυλάγοντάς τὴν ἀπὸ τὴν ἄδι-
κη τύχη τῆς "Υδρας ποὺ ἀπὸ τὴ φτώχεια της πού-
λησε σήμερα καὶ τὴν ἴδια τὴν ψυχὴ της.

Καράβια μεγάλα χάνονται καὶ στόλοι ὀλά-
κεροι βουλιάζουν καὶ τοὺς θλοσυροὺς καπετα-
νέους τοὺς τρώει τῆς λήθης τὸ σαράκι, αὐτὸ τὸ
ἴδιο ποὺ τρώει καὶ τὰ βιβλία ποὺ γράφουνε τὰ
κατορθώματά τους.

Τὰ χτίρια δὲν πᾶνε πιὸ μπροστὰ ἀπ' τὸν
ἄνθρωπο. Τὶ ἔμεινε ἄραγε ἀπὸ τὴν "Υδρα ἀπ' τὴ
στιγμὴ ποὺ φύγανε οἱ κάτοικοί της; Παρὰ ἓνα
σύνολο ζωγραφικὸ ἀπὸ σπίτια σὰν ὄστρακα
ἀδειανὰ, ὠραία μὰ ποὺ σὲ διώχνουν ἂν δεῖς τοὺς

άνθρώπους πού τὰ κατοικοῦνε, ἔτσι ὅπως εἶναι ὄλο σάρκα καί ὀστά καί ὕλη μέσα σ' αὐτήν τή ζωγραφική μεγαλωσύνη, γησιότατοι κάτοικοι τῆς Βαβυλώνας.

Ἡ Αἴγινα, γιατί εἶχε πιὸ πολλή ἀνθρωπιὰ μέσα της πού τήν εἶχαν ὄλοι οἱ φτωχοὶ νησιώ-

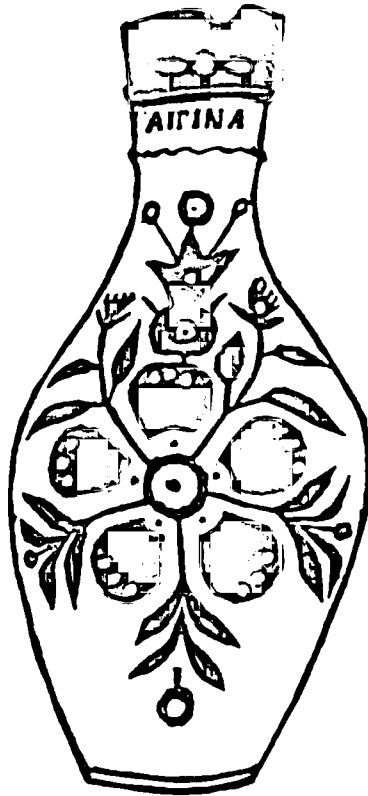

τες, ἔμεινε ἀπείραχτη, ὡς τὰ τώρα, γιατί δέν πίστεψε στή δύναμη τοῦ χρυσοῦ, πού κάποτε ἔρχεται ἡ ὥρα του, καί φεύγει, χάνεται καί πάει.

Μακάρι τὰ μικρὰ κυβικά σπιτάκια της νὰ μὴ κατοικηθοῦνε ὅπως ἄλλοῦ ἀπὸ θάρβαρους ἀνίδεους ξένους. Νὰ μὴν τήν ζυγώσει ἡ χάρυβδις

τοῦ πολιτισμοῦ πού ἡ ἀνάσσα της μυρίζει πετρέ-
λαιο. Νὰ μείνει ἀπείραχτη ἡ μορφή της σὰν μιὰ
εἰκόνα πού, ὅσο κι' ἂν μάδησε, δέν κάνει νὰ τὴν
πειράξεις, μόνο πρέπει νὰ τὴν πλησιάσεις σὰν
προσκυνητής.

Ἔτσι κάνουμε τώρα καὶ μεις πού μὲ τὰ
λιγοστὰ μέσα πού ἔχουμε, καταπιανόμαστε νὰ
φτιάσουμε ἓνα βιβλίο γι' αὐτὴ τὴ λαϊκὴ ζωγρα-
φία, τὴν Αἴγινα τὴ χαριτωμένη.

ΠΑΛΗΑΧΩΡΑ

ΤΟΥ Ν. Κ. ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Πρέπει νὰ ἦταν νησιώτης ἀγιογράφος αὐ-
τὸς ποὺ ἱστορήσε τὴν ἐκκλησιὰ τῆς ἀγιά - Πα-
ρασκευῆς στὴ Παληαχώρα. Κάθομαι καὶ καμα-
ρώνω στὴν τοιχογραφιὰ τῆς Μελλούσης Κρίσεως,
τὸν τρόπο ποὺ ἔχει συμβολίσει τὴ θάλασσα, βα-
σίλισσα μὲ στέμμα καὶ τὰ σύμβολα τῆς ἐξουσί-
ας τῆς καθισμένη πάνω σὲ θαλάσσιο τέρας μὲ
κεφάλι κροκοδείλου μὲ αὐτιά ἀλόγου, νὰ θα-
στάει ἓνα καράβι. Ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ ἱστορεῖ
ὁ ἀγιογράφος τὰ θαλασσινὰ σκαριά, καταλα-
βαίνει ὁ στοχαστικὸς παρατηρητὴς τὴ φύτρα του.
Οἱ θαλασσινοὶ ἀγιογράφοι στὸ στήσιμο τοῦ κα-
ραβόσκαραυ βάζουν ὄλο τὸ μεράκι, ὄλους τοὺς
κρυφοὺς καῦμούς τους, πλουμίζουν μὲ κάθε λε-
πτομέρεια τὰ ξάρτια του, διπλωμένα καὶ δεμέ-
να μὲ προσοχή, μὲ κάθε ἐπιμέλεια τὴν ἀρμα-
τωσιά του μὲ ἀναδιπλωμένες τὶς παντιέρες του.
Δὲν λησμονᾶνε κάποτε οὔτε τοὺς ναυτικούς ποὺ
τοὺς εἰκονίζουν τεράστιους, στὴ σειρά, ἀπὸ τὴ
μέση κι' ἐπάνω, ὅμοιους μεταξύ τους, δεμένους
μὲ τὸ σκαρί, σὰν ἐξαρτήματα κι' αὐτοὶ τοῦ
πλοίου.

Ἐχουνε ὁμως κι' ἄλλες εὐκαιρίες γιὰ νὰ ἱστορίσουν καράβια οἱ ταπεινοὶ ἀγιογράφοι, ὅπως στὰ θαύματα τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ στῆς Τιθεριάδος. Οἱ μορφές τῶν καραβιῶν ἀποδίδονται μὲ τόσες λεπτομέρειες, γιὰτὶ ἡ θάλασσα καὶ τὰ πλεούμενά της, εἶναι ἡ ζωὴ καὶ τὸ μεράκι τους. Οἱ παραστάσεις αὐτὲς δὲν εἶναι μονάχα σύμβολα, ἀλλὰ ἀληθινὲς προσωπογραφίες καραβιῶν. Ἀκόμα καὶ τὰ θιαστικὰ χαράγματα πάνω στὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου προστάτη τῶν θαλασσιῶν μοιάζουν μὲ κεῖνα ποὺ σκάλιζαν στὰ ἀγγεῖα τους οἱ πανάρχαιοι ναυτικοὶ λαοὶ τῆς Μεσογείου.

Ἐμποροι, ναυτικοί, ψαράδες, κυνηγημένοι ἀπὸ τοὺς πειρατὲς, πειρατὲς οἱ ἴδιοι στὰ δίσσεχτα χρόνια, ἀδελφωμένοι μὲ τοὺς πειρατὲς ποὺ ἐγκαταστάθηκαν στὸν τόπο «ἐμίγησαν τοῖς πειρατικοῖς ἔθνεσι δι' ἐπιγαμιῶν καὶ ἔμαθον τὰ ἔργα αὐτῶν». Ὁ Ἀκομινάτος γράφει μὲ ἀγανάκτηση γιὰ τοὺς κατοίκους τῆς Παληαχώρας τῆς ἐποχῆς του: «διοικονομήσασθαι δέ τι καὶ κατὰ τῆς Αἰγίνης, τοῦ κοινοῦ καταγωγίου τῶν κατὰ θάλατταν πειρατῶν, ἀφ' ἧς ὡς ἐξ ὑπερδεξιου ὀρμητηρίου τῶν δεῦρο χωρῶν ἀπασῶν κατατρέχουσι». Ποτὲ δὲν θὰ μάθουμε ἂν ἐκεῖνο τὸ γεμᾶτο μετάνοια χάραγμα σὲ κάποια εἰκόνα

τῆς Παληαχώρας, γράφτηκε ἀπὸ χέρι πειρατῆ.
«Ἐγὼ ὁ κολασμένος προσεύχομαι».

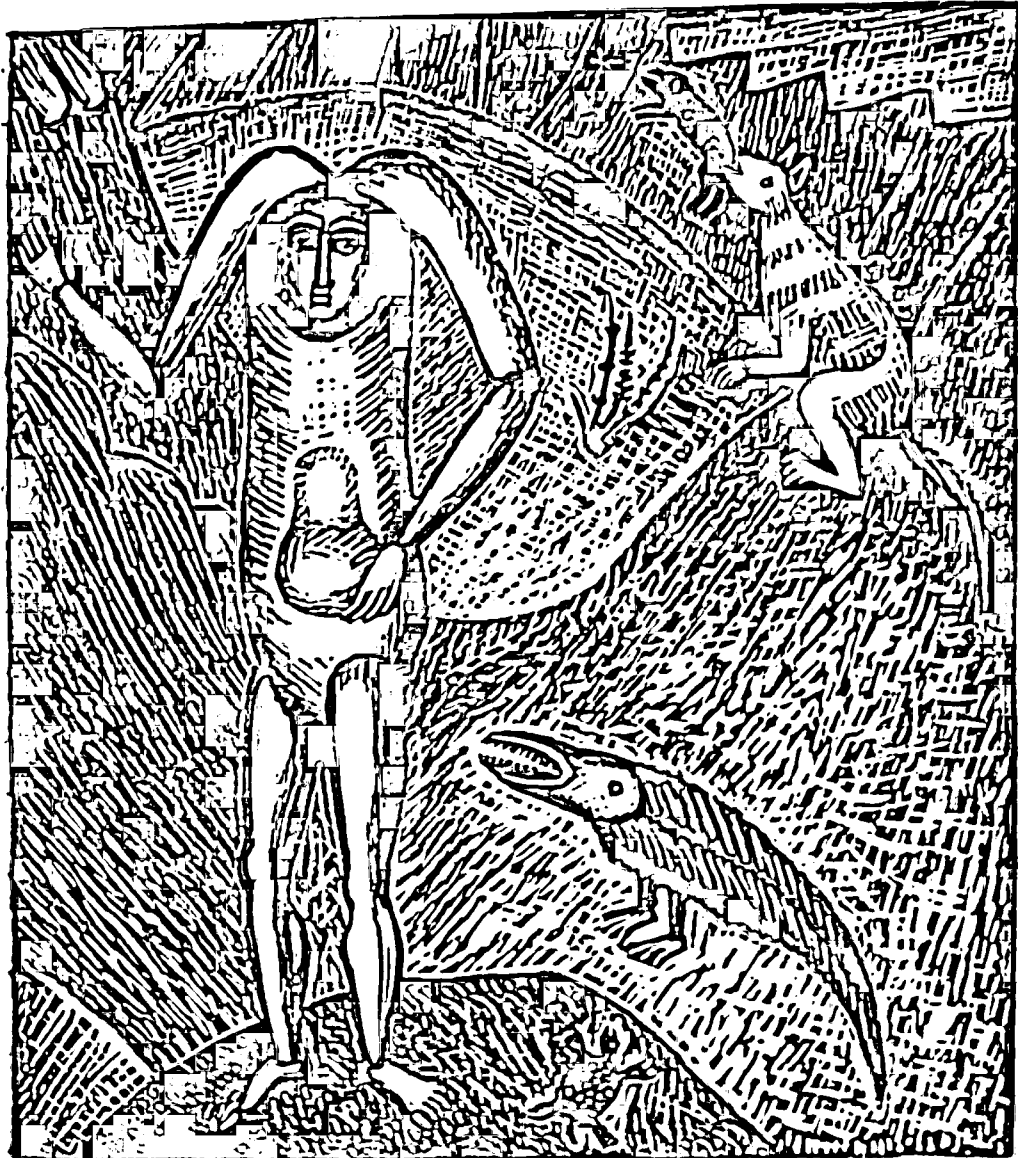
Ὅταν νύχτωνε, ἀναβα ἓνα κερὶ καὶ τὸ
κρατοῦσα μὲ τὸ τεντωμένο δεξι μου χέρι καὶ
μὲ προσοχὴ κύτταζα τὶς σκιὲς τῶν παράξενων
ἀραβουργημάτων, ἐπάνω στὶς τοιχογραφίες. Τό-
τε χάνονταν οἱ παραστάσεις τῆς εἰκόνας στὸ
γυάλισμα τοῦ στιλβωμένου φρέσκου καὶ φανε-

ρώνονταν τὰ μυστικὰ χαράγματα ποὺ σκαλί-
στηκαν στὸ σοβᾶ μὲ κοφτερὰ μαχαίρια κι' ἀπο-
μένουν μοναδικοὶ μάρτυρες στοὺς ἄϋλους κά-
μπους τῆς ἱστορίας. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ καρά-
θια, τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ζῶα, καὶ τοὺς δράκους,
χιμαιρες, λέρνες, γρίπες, διαθάζουμε κάποτε
λόγια γεμᾶτα ἀγωνία καὶ μετάνοια, τῶν θαλασ-

σοδαρμένων ἀπλῶν ἀνθρώπων, μιὰ ἱστορημένη προσευχή, ἓνα τάμμα στὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Νικολάου: «Ἡλίας καρaboκύρης εὐγνωμωνῶν». “Ὁμοιοι μὲ τὰ δυσπόστατα θαλάσσια τέρατα, τὶς γοργόνες, οἱ Αἰγινῆτες ναυτικοὶ ζυμωμένοι μὲ τὸ ζωντανὸ σκαρί τους, ταῖρι τους στὴ ζωὴ καὶ στὸ θάνατο, χάραζαν μὲ εὐλαβικὸ χέρι τὴν ἐνθύμιση: «μνήσθητι (κύριε) τοῦ δούλου σου μετὰ τοῦ πλεουμένου ἐν ἡμέρα κρίσεως».

Πόσες νύχτες κοιμήθηκα, πρὶν χρόνια, στὰ χαλάσματα τῆς Παληαχώρας. Στὶς αὐγουστιάτικες ξαστεριές, διάλεγα μιὰ θέση κάτω ἀπὸ τὸν πεῦκο τῆς ἁγία - Κυριακῆς γιὰ νὰ μπορῶ νὰ γνάντευω τὸ «σκασμένο βουνάκι» καὶ τὰ φῶτα τοῦ Μεσαγροῦ. Τὸ χειμῶνα, διάλεγα τὸ κελλάκι τοῦ Ἁγίου Διονυσίου κι’ ἔκοβα ξερὰ χόρτα καὶ ἀγκάθια καὶ τάναθα στὴ γωνιά. Γρήγορα ὅμως, λαμπάδιαζαν καὶ χώνευε ἡ φωτιὰ καὶ τὸ κρῦο δὲν μ’ ἄφινε νὰ κλείσω μάτι. Τότε στὴ φλόγα τοῦ κεριοῦ σκεφτόμουνα καὶ ζωγράφιζα τὰ χαράγματα τῶν πλεουμένων. “Ἐφερνα στὴ μνήμη μου ὅλα τὰ σκαριὰ ποὺ εἶχα δεῖ κάποτε στὴ Σκόπελο σ’ ἓνα παλιὸ ταρσανά. Κάποια ἄλλα, στὶς παλιές εἰκόνες τῶν ξεχασμένων ἐκκλησιῶν τῆς Βεροίας καὶ τῆς Καστοριᾶς, παράξενα καράβια καὶ πλάβες ποὺ συνοδεύονταν ἀπὸ

χρονολογίες ὅπως στὰ ἐρημοκκλήσια καὶ στὰ ἀσκηταριὰ τῶν θράχων τῆς Πρέσπας, ἀπέναντι στὴ Νίβιτσα καὶ στὶς ἐκκλησιές τῆς Ἀχρίδας, μέχρι τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ναοῦμ στὰ σύνορα τῆς Ἀλβανίας, στὸν Περλεπέ, στὰ Βελεσά. Ἕνας κόσμος ὀλόκληρος ἀπὸ ἱστιοφόρα, ἕνας θησαυρὸς φανταστικοῦ ναυτικοῦ μουσείου μὲ

σκόρπια τὰ ἐκθέματα στὰ πιὸ ἀπόκρυφα μέρη.

Ἐκ τὸ παραθυράκι τοῦ ἱεροῦ τοῦ "Αἰ Γιώργη τοῦ Καθολικοῦ, μὲ τὸ φράγκικο τόξο, ἀνοίγεται μιὰ θαυμάσια θέα στὴ Σουβάλα. Συχνὰ εὔρισκα καταφύγιο ἀπὸ τὸ καλοκαιρινὸ λιοπύρι κι' ἀγνάντευα τὸ θέαμα καὶ ἀναλογιζόμουνα τὰ παλιὰ χρόνια πρὶν κουρσέψει ὁ Βαρβαρόσσας τὸ νησί, ἐκεῖ θάσφαλιζαν τὰ καράβια τους, στὸ κρυφὸ λιμανάκι. Μετὰ πλανιότανε τὸ μάτι μου στὰ βράχια, στοὺς λιθοσωρούς, στὶς ξερόμαντρες, στὰ χαλάσματα τῆς Παληαχώρας καὶ σκεφτόμουνα πόσο σκληρὴ εἶναι κάποτε ἡ μοῖρα τῶν φτωχῶν ἀνθρώπων καὶ πόσο ἀληθινὴ ἡ μνήμη τῆς μαλακῆς πουρόπετρας καὶ τοῦ σοβά.

ΜΙΑ ΖΩΓΡΑΦΙΑ

ΤΟΥ ΡΑΛΛΗ ΚΟΨΙΔΗ

Τὴν Αἴγινα φχαριστιέμαι νὰ τὴ ζωγραφίζω, νὰ τὴν περπατῶ καὶ νὰ τὴν καμαρώνω.

Πηγαίνω ἀργὰ σὰν ἐκεῖνο τὸ ψαροπούλι πὺ κόβει βόλτες πάνω ἀπ' τὴ θάλασσα, ὄλο ἡρεμία ὅπως ἀρμόζει μέσα σὲ τοῦτο τὸ μικρὸ δεῖγμα ἀπὸ κάποιο παραδείσιο περιβόλι.

Κάθομαι ἀπέναντι σ' ἓναν τοῖχο χρωματισμένον μ' ἓνα λερωμένο κεραμιδι καὶ τὸν κυττάζω σὰ νὰ βλέπω κανένα παλιὸ χειρόγραφο γραμμένο σ' ἓναν πάπυρο ἀρχαῖο. Μέσα στὸ τετράγωνο σχέδιό του ξεπετάγεται ἓνα καταπράσινο παντζούρι, πὺ τὸ κλείσανε ἴσως γιὰ τελευταία φορὰ στὸ τέλος τοῦ περασμένου καλοκαιριοῦ. Καὶ θὰ μείνει ἔτσι μανταλωμένο γιὰ ὄλον τὸν χειμῶνα.

Πάνω ψηλὰ στὴν κορφή ἀναπτύσσουν τὴν κανονικὴ διακοσμητικὴ δαντέλα τους καφετιὰ ἀκροκεράμια, πὺ τὸ καθένα τους ἔχει στὴ μέση κι' ἀπὸ ἓναν «ἐφέστιο δαίμονα» φύλακα τοῦ ἔρημου σπιτιοῦ. Ἐνα τόσο δὲ κεφάλι ἀνθρωπινὸ ἀπὸ κεραμίδι.

Κι' ὄλο τὸ πλαγιαστὸ ὀρθογώνιο τοῦ σπι-

τιοῦ κάθεται ἀκουμπησμένο πάνω σ' ἓνα σύννεφο σταχτὶ πού τὸ σχηματίζουν τὰ γυμνὰ κλαδιὰ ἀπ' τὶς φυστικιές, σὰ ν' ἀρμενίζει στὸν γαλάζιο αἰθέρα τοποθετημένο μέσα σ' ἓνα πλαίσιο μυθικό.

Γύρω σ' αὐτὸ τὸ σπίτι ἓνας παληὸς λογιότατος θάβλεπε καὶ τὶς ἀρχαῖες θεότητες, νὰ χορεύουν κρατημένες ἀπ' τὸ χέρι. Θὰ ἐξιστοροῦσε συμβολικὰ ἐκφρασμένα μ' ἀνθρώπινες μορφές τὰ ἱαμβικά του αἰσθήματα.

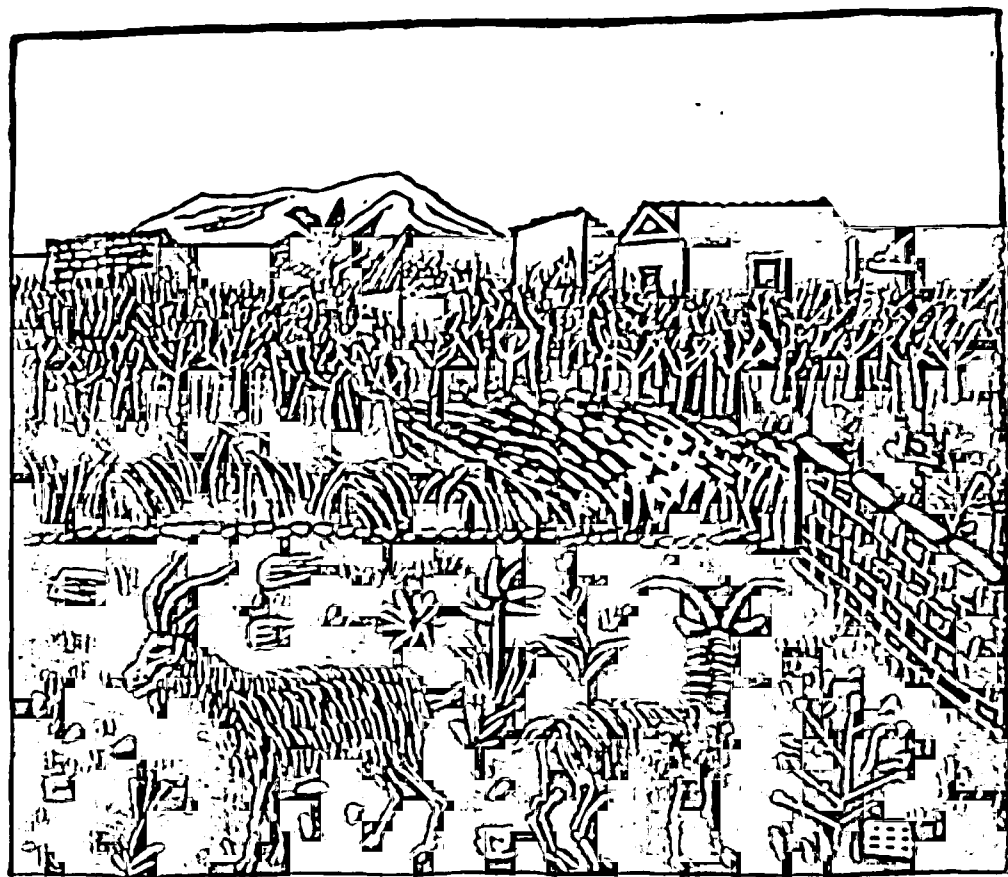
Στὸ φωτεινὸ βάθος ξαπλώνεται μιὰ θάλασσα λουλακιὰ κεντημένη ἀπὸ λευκὰ κυματάκια, σὰν αὐτὰ πού ζωγραφίζουν μ' ἐπιμέλεια ἓνα-ἓνα ξεχωριστὰ οἱ παλιοὶ ἀγιογράφοι.

Καὶ κεῖνος ὁ πυρίμορφος τροχός, ὁ ἥλιος, κυλάει ἀπὸ τὴν μιὰ ἄκρη τ' οὐρανοῦ στὴν ἄλλη, κι' οἱ ζεστές του ἀχτίνες περνᾶνε τὸν διάφανο οὐρανὸ καὶ πᾶνε καὶ χρυσώνουν τὸ χωματένιο κόκκινο τοῦ τοίχου, καὶ τότες αὐτὸ τὸ τιποτένιο ἀνθρώπινο χτίσμα μεταμορφώνεται σὰν τὸν Χριστό.

Φοράει λαμπρὴ βασιλικὴ πορφύρα βυζαντινὴ. Γύρω του παιδιὰ παίζουνε κι' εἶναι ἡ καρδιά τους ὅλο εὐτυχία. "Ἀσπρα πουλιὰ περνᾶνε διαβατικά. Κάποιο σκυλὶ κουνάει τὴν οὐρά του

ὅσο μὲ βλέπει. Τὰ μεγάλα του μάτια εἶν' ὄλο
καλωσύνη.

Μπροστὰ σ' ἓνα χαμηλὸ πετρόχτιστο καλύβι
στέκεται κάποιο μικροκαμωμένο γαῖδουράκι. Σὰ
νάτανε μέσα σὲ μιὰ παληὰ σκαλιστὴ κορνίζα
τοποθετημένο.

Πῶς νὰ τὴν ζωγραφίσω θεέ μου αὐτὴ τὴν
ἀγιασμένη ἐξοχή; Τὴν πολύχρωμη τούτη ἰλαρό-
τητα, πὺ τὴ συνθέτουν σπιτάκια μὲ κρεβατές,
κυπαρισσάκια καὶ φυσιτικιὲς καὶ φράχτες, ὅπου
ἀπάνω τους ἀκουμπᾶνε σοφὰ συλλογισμένα

γαϊδουράκια ἢ βοσκᾶνε γρηῆς καλόγνωμες
κατσιῆκες;

Ποιά γήϊνα χρώματα μποροῦν πάνω σ' ἓνα
τετράγωνο ἄδειανὸ χαρτί νὰ καταγράψουν μιὰ
τέτοια ἀπίστευτη εὐτυχία;

Εἶναι σὰν μαξιλαροθήκη κεντημένη μὲ μιὰ
εἰδυλλιακὴ σκηνὴ ποιμενική, ποὺ στὸ γαλάζιο
φόντο της κεντήσανε, μέσα σὲ μιὰ ρόδινη κορ-
δέλλα, τὸ ἀρχαῖο της ὄνομα: «Αἶγυνα».

Φεύγω μὲ λύπη κι' ἔρχομαι κοντὰ της μὲ
χαρὰ κι' ὅλο κάτι τὶ κρατᾶω ἀπὸ τὴ μορφὴ της
πάνω στὸ χαρτί, ὅπου μπορεῖ καμιά φορὰ ὁ ἄν-
θρωπος νὰ ἐμπιστευτεῖ ἓνα κομμάτι ἀπ' τὴν
καρδιά του.

Τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν της λάμπουν μέσ'
στὸν ἥλιο σὰν χαμόγελα παιδικά. Ὑπάρχει ἐ-
λπίδα μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, ὅσο μπορεῖ νὰ
θερεῖς ἀκόμα ἓναν παράδεισο σὰν τοῦτο τὸ νη-
σάκι.

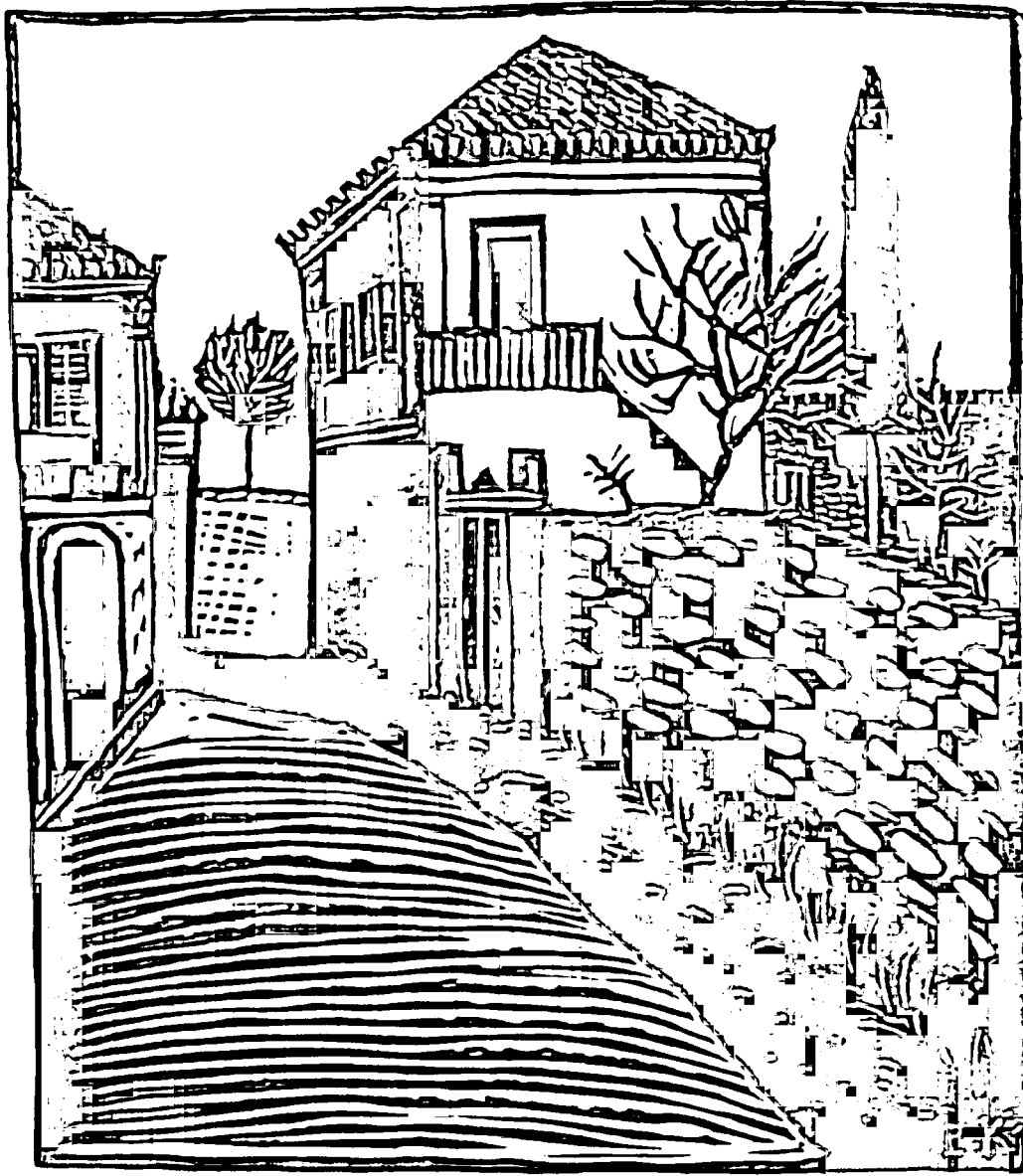
ΙΕΝΑΣ ΦΡΑΓΚΟΣ ΖΩΓΡΑΦΙΖΕΙ

ΤΟΥ ΡΑΛΛΗ ΚΟΨΙΔΗ

Ἄρχαία δὲν ἔχουμε μέσα στὸ βιβλίο. Τά-
χουμε ἀντιπαθήσει ἀπὸ τότες ποὺ γινήκανε του-
ριστικὰ ἀντικείμενα. Τὰ βυζαντινὰ εἶν' ἄλλο
πρᾶμμα. Εἶναι ὁ παπούς κι' ἡ γιαγιά μας ποὺ

ζούσανε ἀκόμα χτές, καὶ τοὺς θυμώμαστε. Μό-
νο ἓναν περιηγητὴ Φράγκο θάζουμε ἐδῶ πέρα
νὰ ζωγραφίζει τὸ ναὸ τῆς Ἄφαιας (ποὺ δὲ φαί-
νεται) κάτω ἀπὸ μιὰ ὀμπρέλλα γιὰ νὰ μὴν τὸν

κάψει ὁ ἥλιος τῆς Ἀνατολῆς. Παραδείσια ἐποχή.
Κοντά του ἕνας ἀπόγονος τῶν «ἀρχαίων» ἐλλή-
νων ἴσαμε ὀχτῶ χρονῶ «ἀναπολεῖ τὸ ἀρχαῖον
κλέος».

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΠΛΑΤΑΝΟΥ

«Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν... Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· συναχθήτω τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὀφθήτω ξηρά. Καὶ ἐγένετο οὕτως. καὶ συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, καὶ ὤφθη ἡ ξηρά. καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὴν ξηρὰν γῆν καὶ τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεσε θάλασσας. καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν». (Γένεσις, κεφάλαιον Α΄)

Φωτιά, θάλασσα καὶ γῆς. Στοιχειᾶ μαζεμένα σ' ἓναν τόπο ὅσο μιὰ φούχτα. Ὁ μικρότερος κόσμος ποῦ «ἐποίησεν ὁ Θεός» καὶ ποῦ συγκεντρώνει ὅλα τὰ ποιήματα τῆς σοφίας του.

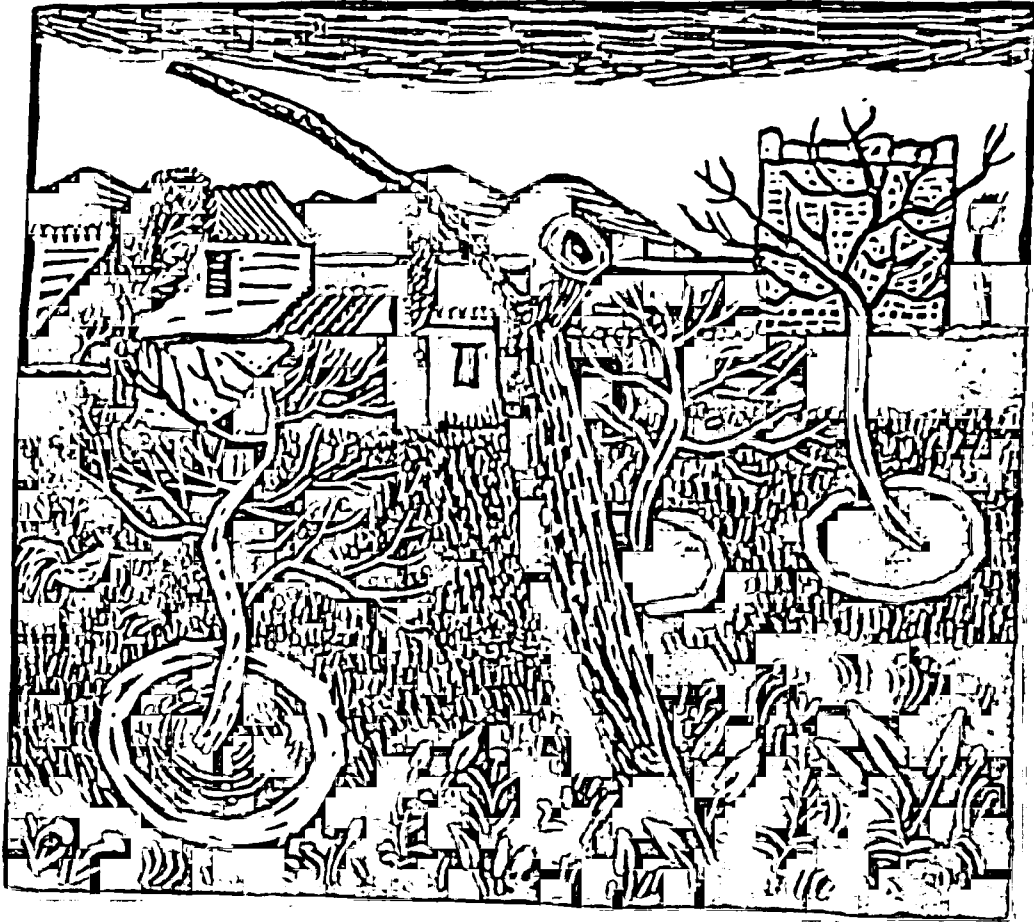
Ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα ζωγραφισμένες στὴν Ἁγιά Κυριακή, σὲ μιὰ καμάρα της. Στὴν παράσταση τῆς Μέλλουσας Κρίσης, τῆς Δεύτερης Παρουσίας. Προσωποποιημένη ἡ θάλασσα, δείχνεται σὰ γυναίκα λευκοφορεμένη νὰ κάθεται πάνω σ' ἓνα θαλασσινὸ τέρας καὶ νὰ βαστᾶ μὲ τ' ἀριστερὸ χέρι σκῆπτρο καὶ μὲ τὸ δεξιὸ πλεούμενο, ποῦ ἔχει διπλωμένα τὰ πανιά του, γεμᾶτο ναῦτες. Στὸ κεφάλι της φορεῖ βασιλικὸ διάδημα. Τὸ

ἴδιο δείχνεται καὶ ἡ προσωποποίηση τῆς γῆς, μὲ βασιλικὸ διάδημα καὶ νὰ κρατᾶ σκῆπτρο στὸ χέρι της.

Στόμα πεινασμένο ὀρθάνοιχτο χάσκει αἰῶνες τώρα κατάντικρυ στὸν οὐρανό. Ξεχειλισμένο σίδηρο, τειάφι καὶ λάθα. Ἡ φωτιὰ ποὺ τ' ἄνοιξε κοιμᾶται στὰ λαγκώνια τῆς γῆς, Ὁ κρατῆρας τοῦ ἠφαιστείου ἔχει ἀνθίσει. Στὰ χεῖλια του ξεπεταχτήκανε ἀγριολούλουδα. Ἀπὸ τὴ φωτιὰ καὶ τὴ λάθα ξεφύτρωσε ἡ ζωή.

Ὀλόγυρα μοναστήρια, ἐκκλησιές, ξωκκλήσια. Τροῦλοι, καμπαναριά, προσκομιδές, ἐρείπια ἀπὸ πειρατικὲς ἐπιδρομές. Πάνω στὸν τόπο πλανᾶται ἓνα ἀτέλειωτο γκρίζο σύγνεφο ἀπὸ φυστικοκλώναρα. Τετράγωνα κάτασπρα σπιτάκια, κόκκινες σκεπές, ἀνεμόμυλοι στέκονται πάνω ἀπὸ τὸ σύγνεφο. Ἀπόνα φοῦρνο βγαίνει μυρουδιά σπιτίσιου ψωμιοῦ. Τὸ γαῖδουράκι στὸ μαγανοπήγαδο γυρίζει ἀσταμάτητα, μὲ τὰ μάτια του δεμένα μὲ μιὰ μαντήλα. Πυρόξανθη κοπελλιά, μὲ ροδοκλάδια στὰ μάγουλα, ἀκουμπησμένη στὴν πηγάδα, παστρεύει φρεσκοβγαλμένα ψάρια. Μιὰ γρηά, σέρνει τὰ βήματά της, κρατᾶ λιθάνι καὶ κερὶ καὶ διαβαίνει στὸ κοιμητήρι τοῦ τόπου. Ἐκατοντάδες σταυροί, ὁ καθένας μὲ τὸ δικό του σχῆμα, μὲ τὴ δική του ψυχὴ. Κανατά-

δες φορτωμένοι λαγίνια, κουμάρια, σταμνιά, τὰ φέρνουνε στή χώρα γιά νά τὰ πουλήσουνε. Στή στράτα τούς ἀγνατεύει ἕνας παληός μερακλῆς τεχνίτης μέ τὸ λαγοῦτο καὶ τὰ σύνεργα τῆς μαστοριάς του. Περιστερία πετᾶνε καὶ πᾶνε καὶ

κάθονται πάνω σέ μορφές δουλεμένες στήν πέτρα καὶ σὸ μάρμαρο.

Τὰ παιδιὰ τραγουδᾶνε τὰ κάλαντα καὶ θάβουνε τὸν Λειδινό. "Ἐνα κοριτσάκι κουβαλᾶ σὸ φούρνο τὸν Ἀγιοβασίλη, γινωμένο ἀπὸ ζύμη.

Ἐολόγυρα στὲν τόπο ἀρμενίζουνε θάρκες, καϊ-
κια, τράτες, σφουγγαράδικα, τρεχαντήρια, λο-
γιῶ - λογιῶ πλεούμενα.

Ἐκεῖ πού σταματᾶ ἡ θάλασσα, ἀρχίζει ἡ
στεριά ἀπαλά, ἡρεμα, κι' ἀνεβαίνει ἴσαμε τὴν
κορφή τοῦ Προφήτη Ἡλία. Σὰν νὰ εἶναι ἡ θά-
λασσα συνέχεια τῆς στεριᾶς κι' ἡ στεριά ἓνα
πρᾶμα μὲ τὴ θάλασσα.

Ἐξω ἀπ'τὸ καπηλιό, μὲ τὸ κρασοπότηρο στὸ
πλάϊ καὶ δυὸ μαρίδες τηγανησμένες σ' ἓνα πια-
τελάκι, κάθεται ὁ μπάρμπα Βαγγέλης καὶ ζου-
γραφίζει τρεχαντήρια.

Τοῦτο εἶναι τὸ πρόσωπο τῆς Αἴγινας, τοῦ
μικρότερου κόσμου πού «ἐποίησεν ὁ Θεός» καὶ
πού εἶναι μαζεμένα ὅλα τὰ ποιήματα τῆς σοφίας
του. Ἐνα πρόσωπο πού εἶναι πυκνὰ σὲ περιε-
χόμενο καὶ ἔντονα σὲ ἔκφραση.

Ο ΛΑΪΚΟΣ ΤΕΧΝΙΤΗΣ

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΠΛΑΤΑΝΟΥ

Καπηλιό και τσουκαλάδικο είναι τὸ μαγαζί. Πλάϊ στή μεγάλη ἐκκλησιὰ τῆς χώρας, στήν Παναγιὰ τῆς Αἴγινας. Μπροστά του τὸ λιμάνι μὲ τὰ καϊκια, τὶς θάρκες καὶ τ' ἄλλα πλεούμενα. Ψυχὲς μόνιμες τοῦ καπηλιοῦ, ἕνας ἀσπρομάλλης μουστακαλῆς γέρος, ὁ μπάρμα Βαγγέλης καὶ μιὰ γάτα ποὺ γυροφέρνει ἀνάμεσα στὰ καρεκλοπόδαρα.

Χαμηλοτάβανο τὸ μαγαζί, μόλις καὶ χωρᾶ δέκα ἀθρώπους. Στὸ βάθος, τρία - τέσσερα βαρέλια μὲ κρασί καὶ ρετσίνα. Αἰγινίτικα κουμάρια, λαγίνια, κανάτια, πλουμισμένα κι' ἀπλούμιστα, κρέμονται στὰ καδρόνια, στὸ ταβάνι. Κάμποσα εἶναι θαλμένα μὲ προσοχὴ στὰ γύρω ράφια. Οἱ τοῖχοι εἶναι στολισμένοι μὲ παλιὰ κάδρα καὶ ζουγραφιές, γινωμένες πάνω σὲ καρτόνια καὶ ντενεκέδες, ποὺ δείχνουνε μοναχὰ πλεούμενα. Τρία χαμηλὰ τραπεζάκια μὲ πέντ' ἕξη καρέκλες ὑπάρχουνε στὸν ἐλεύθερο χῶρο τοῦ μαγαζιοῦ γιὰ τὴν πελατεία. Κατάφατσα, στή ζερβιὰ πλευρὰ τέσσερα σκαλοπάτια ὀδηγοῦνε σ' ἕνα μικροκαμωμένο πατάρι. Ἐκεῖ εἶναι τ'

ἀργαστήρι τοῦ μπάρμπα Βαγγέλη.

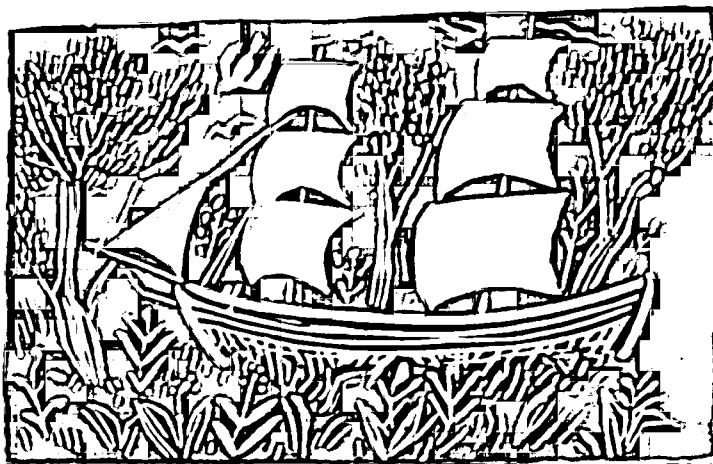
Γύρω ἀπόνα μπουκάλι μὲ ρετσίνα, κάμποσα κρασοπότηρα καὶ δυὸ - τρία πιατελάκια μὲ μαρίδες, ἔληές καὶ ψωμί, κάθονται ἀπόμαχοι Αἰγινῆτες ναυτικοί, σφουγγαράδες, πίνουνε καὶ ρουφᾶνε τὸ τσιγάρο τους.

Ὁ μπάρμπα Βαγγέλης στὸ πατάρι, μ' ἓνα πινελάκι στὸ χέρι καὶ μὲ κάμποσα τενεκούδια γεμάτα μπογιές πλάϊ του, ζωγραφίζει. Κανάτια καὶ κάδρα. Καὶ πότε - πότε πετάγεται καὶ θάζει ἀπ' τὸ βαρέλι κρασί στὴν κανάτια γιὰ τοὺς λερακλήδες πελάτες του.

Τὸ καπηλιὸ μοσχοβολᾶ μπογιές, ρετσίνα, μαρίδες τηγανιστές καὶ πλημμυρίζεται μὲ χρώματα. Τὰ αἰγινήτικα κανάτια στιλίζονται ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ μπάρμπα Βαγγέλη καὶ τὸ μεράκι του, μὲ λουλούδια, λογιῶ - λογιῶ ψηφιά, μὲ κλωνάρια καὶ λουλούδια πού, οὔτε τὰ σχήματα. ἄλλ' οὔτε καὶ τὰ χρώματά τους ἀνταμώνουμε στὸ βουνό, στὸν κάμπο, στὴν ἐξοχὴ τῆς Αἴγινας. Γύρω ἀπ' αὐτὰ τὰ λουλούδια καὶ τὰ κλαδιά, καὶ στὴ μέση τῆς κοιλιᾶς τοῦ κανατιοῦ, πάνω στὸν ἀφαλὸ του, ζουγραφίζει ὁ μπάρμπας πλεούμενα.

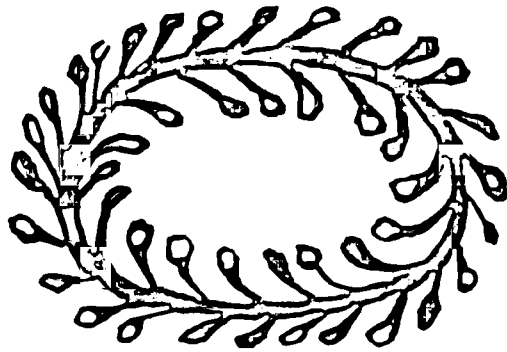
Πλεούμενα, καϊκία, τρεχαντήρια, τράτες, θάρκες, κότερα, εἶναι τὰ θέματα πού ὁ μπάρμπα Βαγγέλης ζουγραφίζει καὶ πάνω στὰ κάδρα του.

Μέ ὄλες τὶς ἀμαρτωσιές τους, τὰ πανιά, τὰ ξάρτια, τ' ἄλμπουρα καὶ τὰ μπαστούνια, τὰ σκοινιά καὶ τὶς σημαῖες στὴν κορφή στὰ κατάρτια, μέ ὄλη τὴ μαστοριά τοῦ караβοκύρη ποὺ στήνει τὸ σκαρὶ στὸν ταρσανά. Στολίζουνε τὰ ντουβάρια τοῦ καπελιοῦ του. Οἱ ἀπόμαχοι ναυτικοί, πίνουνε τὸ κρασί τους, τὰ κυττάζουνε καὶ θυμοῦνται παληὰ ταξίδια τους, γεμᾶτα περιπέτειες

καὶ ἱστορίες. Παληὸς ναυτικὸς κι' ὁ μπάρμπα Βαγγέλης, ἔχει κατασταλάξει στὸ καπηλιό του καὶ παρηγοριέται μέ τὸ νὰ ζουγραφίζει καὶ νὰ καμαρώνει στερνὰ τὰ ἔργα του. Ἀδάμαστη ψυχὴ, ξεπετᾶ καὶ τώρα ἡ καρδιά του νὰ ταξιδέψει σ' ἀνοιχτὲς θάλασσες καὶ πέλαγα, μὰ οἱ δυνάμεις του δὲν τονὲ βοηθᾶνε. Ἔχει περάσει τὰ ἑβδομῆντα. Ἀπ' τὰ παιδιάστικά του χρόνια εἶχε δυὸ μεγάλα μεράκια. Νὰ ταξιδεύει καὶ νὰ ζουγραφί-

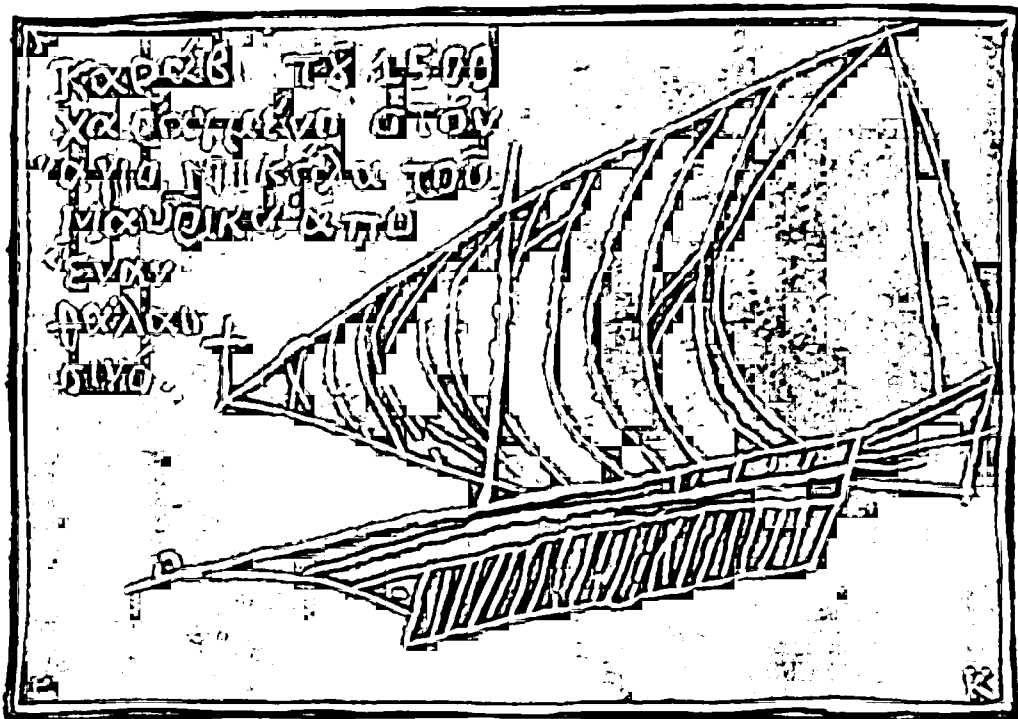
ζει. Τὰ ταξίδια, τώρα καὶ πολὺ καιρὸ, τᾶχει σταματήσῃ. «Γονατήσαμε στὸν πόλεμο καὶ τὰ παρατήσαμε τὰ πλεούμενα», ἔλαχε μιὰ φορὰ νὰ πεῖ ὁ μπάρμπα Βαγγέλης. Ἡ φλόγα ὅμως καίει μέσα του καὶ ξεσπᾶ στὸ κρασί καὶ στὸ νὰ ζουγραφίζει καράβια μὲ ὅλες τὶς ἄρματωσιές τους. Ποτὲ ὅμως δὲν καταδέχεται νὰ βάλῃ τ' ὄνομά του κάτω ἀπὸνα κάδρο του. «Δὲν ὑπογράφω, γιατί δὲν μοῦ ἀρέσουνε τὰ μεγαλεῖα». Μεγάλη κουβέντα ἀπὸ μιὰ τρανὴ αἰγινήτικη ψυχὴ ἀλήθεια.

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΑΤΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ

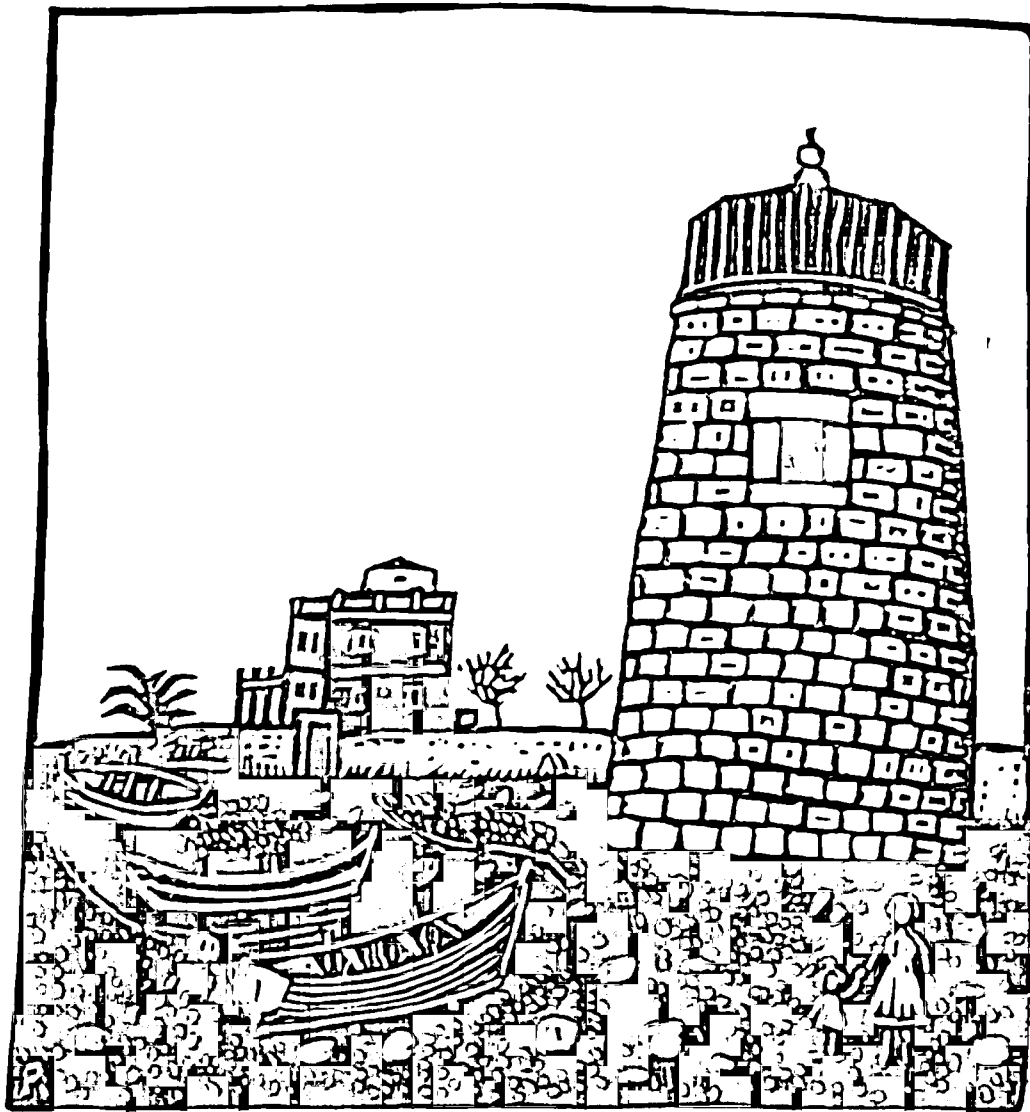
ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΠΛΑΤΑΝΟΥ

Τὸ νάντικρύξεις καθημερινὰ ἀνεμπόδιστα τὸν ἥλιο, τοῦτο εἶναι ζωὴ καὶ λευτεριὰ μαζί. Ὁ φαντάρος, μπορεῖ νὰ λογιᾶζει τὸν ἥλιο, δὲν εἶ-

ναι ὅμως λεύτερος ἄθρωπος. Ὁ ψαρᾶς, παραδέρνοντας μεσοπέλαγα, εἶναι λεύτερος ἄθρωπος. Τούτη ἡ θαυστόχαστη κουβέντα εἰπώθηκε ἀπὸ κάποιονε γεροναυτικὸ στὸ νησί.

Δυὸ καλοκαιριάτικα ταξίδια στὴ θάλασσα
τοῦ Σαρωνικοῦ. Τὸ ἓνα ἔγινε μὲ τὸ καράβι τοῦ
Ναυτικοῦ μας «Ἄκτιον» καὶ τ' ἄλλο μὲ κάποιο

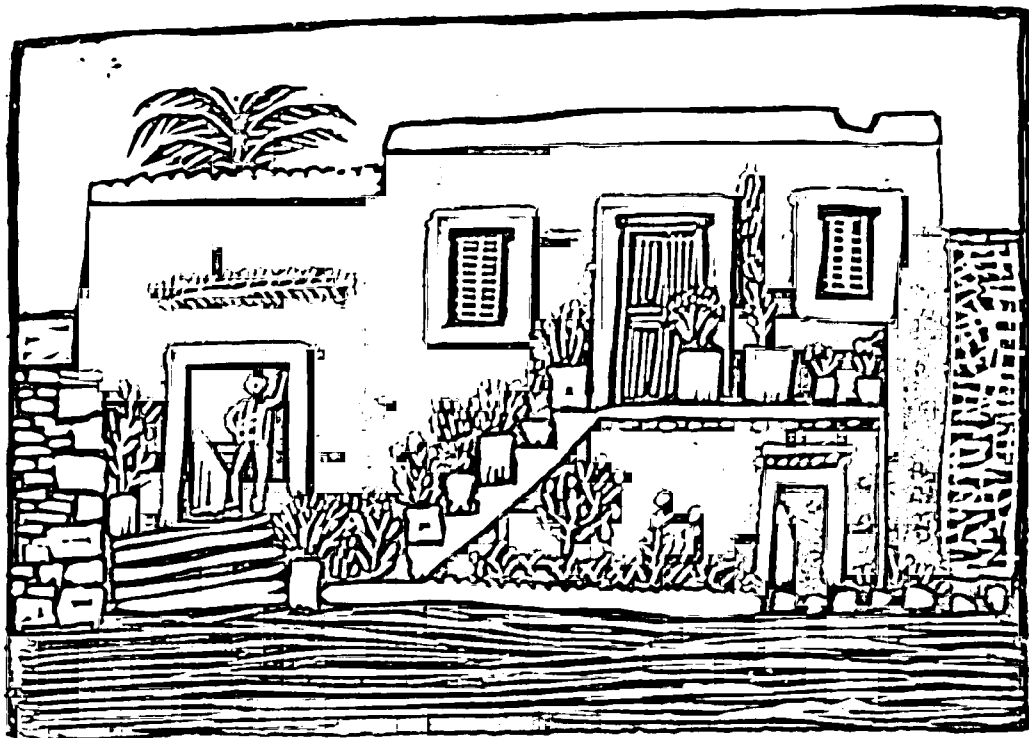

ψαροκάϊκο.

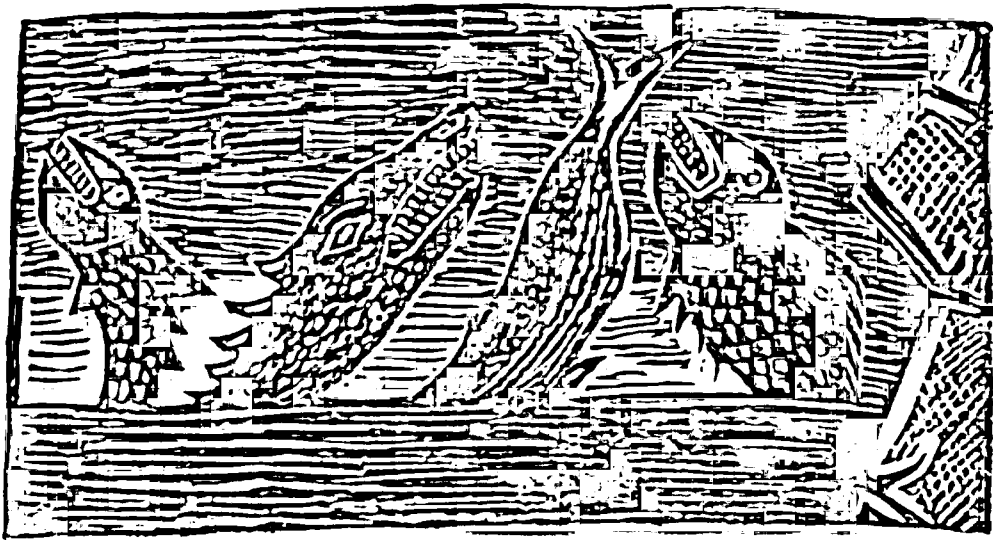
Ἵορτσάραμε ἀπ' τὴ Σαλαμίνα γιὰ νὰ πᾶμε
στὸν Πόρο. Ὅλοι οἱ ναῦτες στὸ κατάστρωμα.

Καθαρίζαμε τὸ καράβι. Σκούπισμα, φασινάρισμα, μπογιάντισμα. Ὁ κατραμόκωλος ἀπὸ πάνω μας, ἔδινε διαταγές καὶ λόγιαζε νὰ κάνουμε καλὰ τὴ δουλειά μας. "Ἄν ἔβλεπε κανέναν μουργιέλα, τὴ 'δεκάρα δὲ τὴ γλύτωνε.

"Ἐβγαίνει ὁ ἥλιος κι' ἦτανε μιὰ πολὺ ὁμορφη

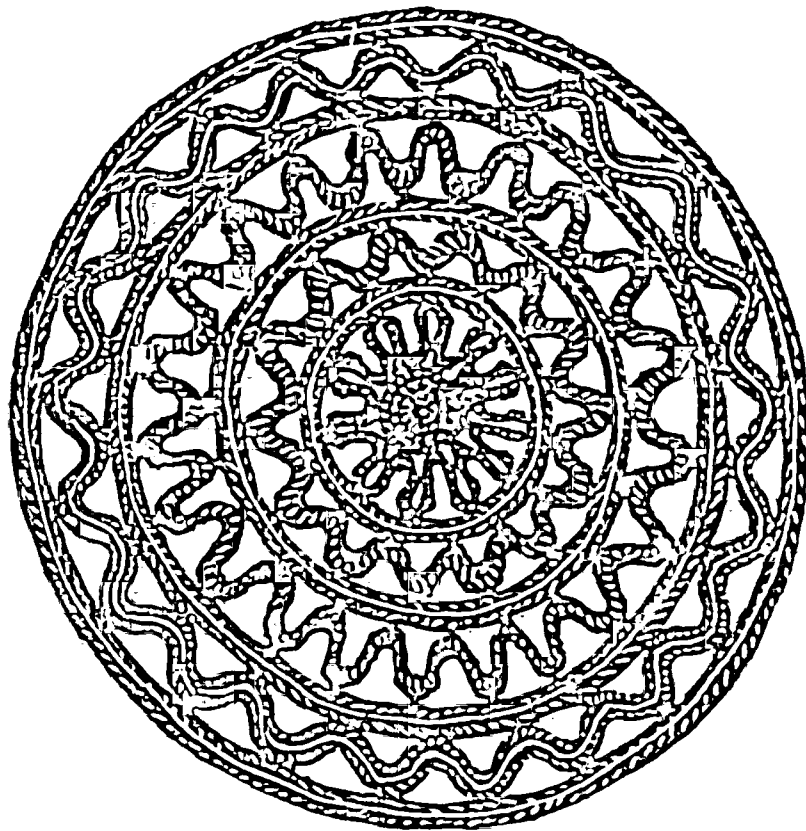
μέρα. Κάμποσοι ναῦτες μέσ' στὸ καράβι, ἦτανε ἐρωτοχτυπημένοι μὲ κάποιες κοπελλίτσες στὴ στεριά. Τοὺς ἄρεσε ν' ἀποξεχνιοῦνται πότε-πότε καὶ νὰ πλάθουνε ὄνειρα. Τοῦτο γινότανε, σὰν μιὰ ὥρα ξεχωριστὰ τοὺς συγκινοῦσε, σὰν τοὺς ἔκανε νὰ θυμοῦνται πλιότερο τὴν ἀγαπητικιά

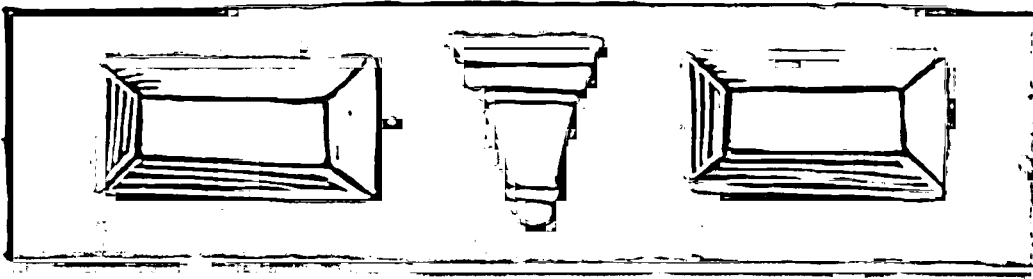

τους παρὰ νὰ προσέχουνε τὴ φασίνα. "Ἐλαχε τὸ λοιπὸ νὰ θγαίνει ὁ ἥλιος σὲ κείνο τὸ ταξίδι μας. Κανέννας ἀπὸ τοὺς ναῦτες δὲ γύρισε νὰ δεῖ τὸ πρῶινὸ φίλημα τοῦ ἡλίου μὲ τὴ γῆ τῆς Αἴγινας, μὲ τὴ θάλασσά της. Κανέννας δὲν ἀποξεχάστηκε νὰ πλάσει τὰ ὄνειρά του. Οἱ φωνάρες τοῦ κατραμόκωλου δὲν μᾶς ἀφήνανε νὰ σηκώσουμε κεφάλι ἀπ' τὴ κουβέρτα. Περάσαμε ἀπ' τὰ νερὰ τῆς Αἴγινας, μᾶς χαιρετήσανε οἱ γλάροι της, φτάσαμε στὸν Πόρο κι' οὔτε μιὰ ματιὰ δὲ ρίξαμε γύρω μας. Κι' ἦτανε μιὰ πολὺ ὄμορφη μέρα... "Ἐλαχε νὰ θγαίνει ὁ ἥλιος σὲ κείνο τὸ ταξίδι μας.

Ψαρεύαμε στὰ νερὰ τοῦ Σαρωνικοῦ, μιὰ νύχτα αὐγουστιάτικη χωρὶς φεγγάρι. Θαυμαστή ἀστροφεγγιὰ ἦτανε, καὶ φύσαγε μελτεμάκι

πρῖμο. Στὸ βάθος τὰ φῶτα τῆς μεγάλης πολιτείας
τρεμοσβύνανε. Καὶ στῆ θάλασσα οἱ γκιργκι-
ρόλαμπες συνάζανε ψάρια ὀλόγυρά τους. Τὸ
τσοῦρμο τραγούδαγε καὶ καλάριζε τὰ δίχτυα.
Ὁ μούτσος κέρναγε ρετσίνα ἀπ' ἓνα αἰγινίτικο
κανάτι καὶ δροσᾶτο καρπούζι γιὰ μεζέ. Δυὸ καὶ
τρεῖς καλάδες κάναμε κείνη τῆ νυχτιά. Γιομίσα-
νε τὰ κοφίνια σπαρταριστὰ ψάρια. Πόση χαρὰ
νιώσαμε γιὰ τὴν καλὴ ψαριά μας. Εἶχανε βγεῖ
τὰ καύσιμα, τὸ μερτικὸ τοῦ καϊκιοῦ, καὶ μπόλι-

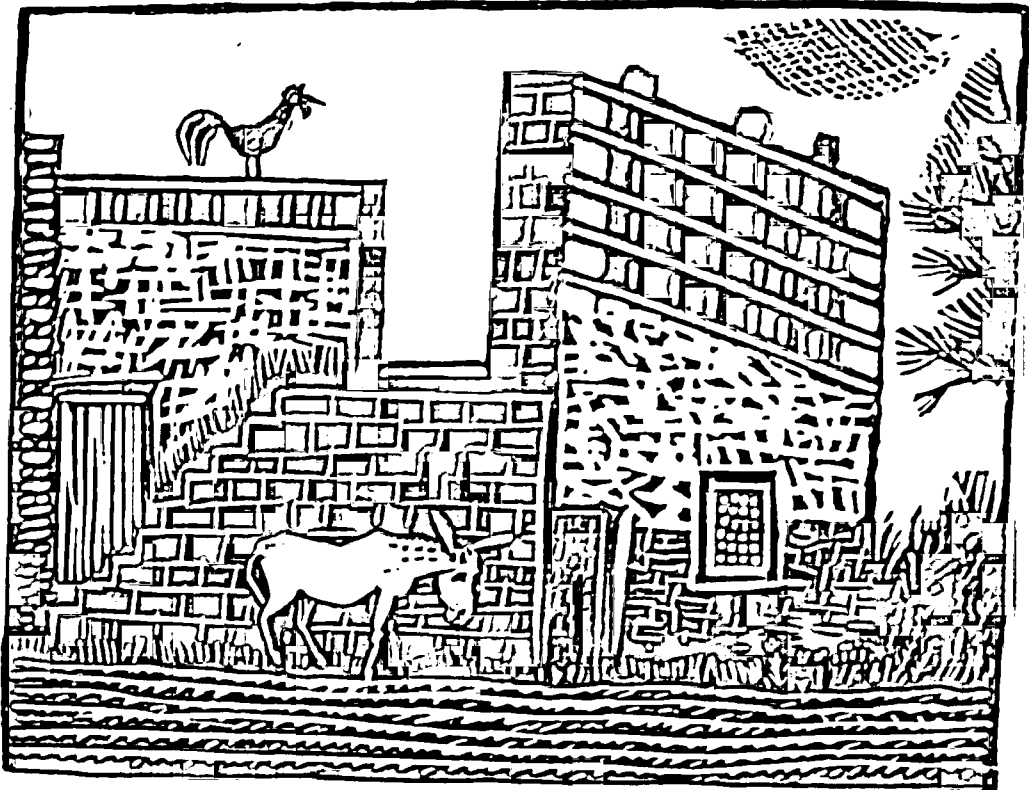

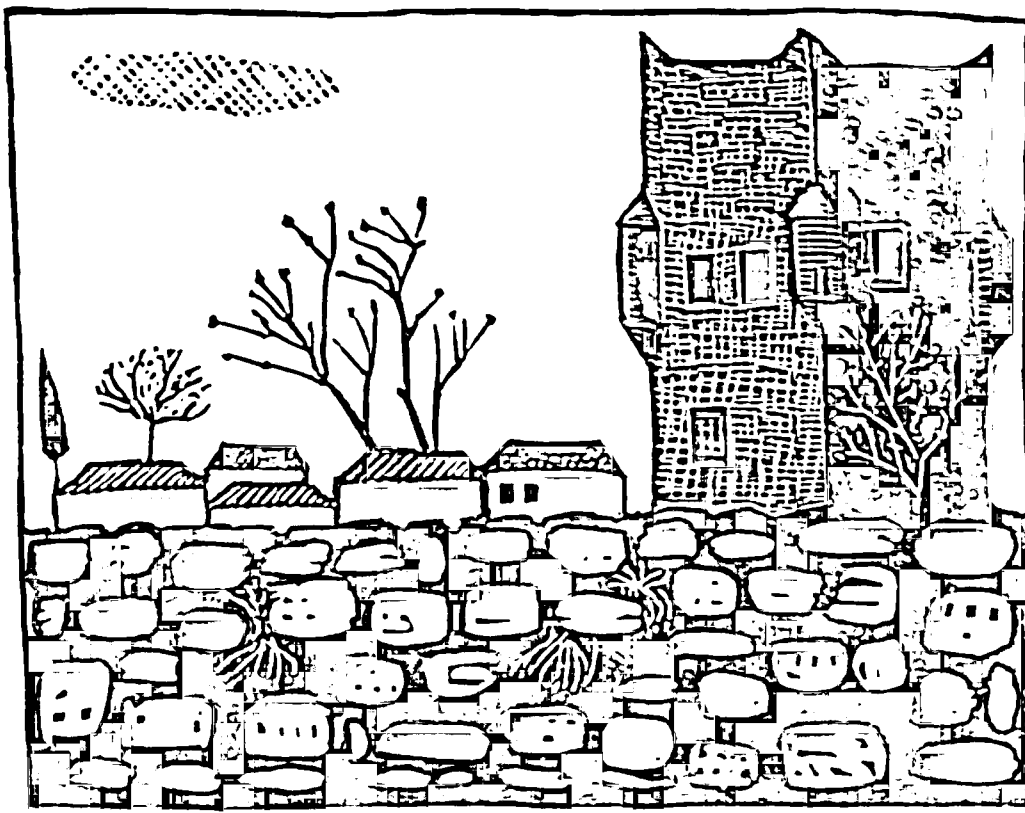
κα τὸ ψωμί μας. Πλέρια εὐτυχισμένες ὥρες, παρόλο τὸν παραδαρμὸ πού κάναμε μέσ' τὴ νύχτα γιὰ τὸν ἐπιούσιο καὶ μόνο. Ψωμί ζυμωμένο μὲ τὸν ἴδρωτα εἶναι τὸ πιὸ γλυκό, εἶναι τὸ τίμιο ψωμί.

Σβύσανε τὰ φῶτα τῆς μεγάλης πολιτείας. Χαθήκανε κι' οἱ γκιργκιρόλαμπες. "Ἀρχισε νὰ χαράζει ἡ μέρα. Βρεθήκαμε κοντὰ σὲ κάποια ξερονήσια τῆς Αἴγινας, πρὸς τὸ μέρος τῆς νοτιᾶς, πού νομίζεις καὶ τὰ εἶχε γεννήσει κείνη ἡ θαυμάσια καλοκαιριάτικη νύχτα. Ξαφνικὸ στάθηκε τὸ φανέρωμά τους μπροστὰ μας. Ξεμοναχισμένα, ἔρημα, μοιάζανε σὰν ἄσπρα κρίνα νὰ ξεπροβάλουν μέσα ἀπὸ τὸ γαλάζιο σκοῦρο χρῶμα τῆς θάλασσας. Ἄράξαμε πλάϊ τους καὶ δέσαμε κάθο σ' ἓνα μυτερόβραχο. Ξημέρωσε γιὰ καλὰ καὶ φανήκανε καθαρὰ οἱ ὄγκοι γύρω μας. Τὰ βράχια, τὰ βουνά, τὴν αἰγινήτικη στεριά μὲ τὰ παράξενα σχήματά της, τὰ ξεδιαλύναμε τώρα θαυμάσια. Βλέπαμε καὶ τὶ γινότανε μέσα στὸ

καϊκι. Ἡ κουβέρτα εἶχε γεμίσει μὲ τὸ ἀσημί
χρῶμα τῶ ψαριῶνε. Μὲ τὸ καντάρι ζυγιάσαμε
τις καλάδες. Τέλεψε ἡ δουλειὰ καὶ βγήκαμε πά-
νω στὸ μεγαλύτερο ξερονήσι. Σπάσαμε ἓνα κα-
φάσι καὶ μὲ γκαζομένες μαλαστοῦπες ἀνάψαμε
φωτιά. Θέσαμε τὸ τσουκάλι ἀπὸ πάνω γιὰ τὴν

κακαβιά. Στὸ μεταξύ, ἀνοιξε τὸ μάτι τοῦ ὁ ἥλιος,
χαμογέλασε ἡ μέρα. Στὴν κορφή τοῦ Ἐλάνιου
᾽Ορους ἔλαμψε τὸ κατάλευκο κλησάκι τοῦ
Προφήτη Ἡλία. Πρὶν νὰ βουτήξουμε τὰ κουτά-
λια μας στὸ τσουκάλι καὶ ν' ἀρχήσουμε νὰ τρῶ-
με τὴν κακαβιά, γύρισε ὁ καπτὰ Νικόλας πρὸς

τὸ ξωκκλήσι τοῦ Προφήτη Ἡλία καὶ προσευχήθηκε γιὰ ὄλους μας. Φάγαμε, εἶπαμε «δόξα τῷ Θεῷ», καὶ ξαπλώσαμε πάνω στὰ θράχια. Τὸ ξερονήσι ἦτανε τόσο μικρό, πὺ μόλις καὶ χόραγε τὸ τσοῦρμο τοῦ καϊκιοῦ.

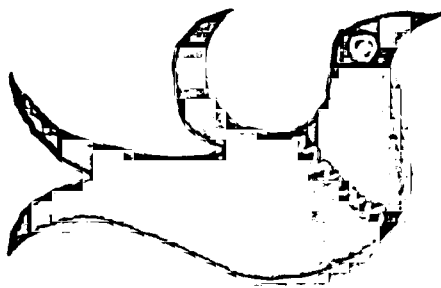
Ξαποσταίναμε, λογιάζαμε τὴν αἰγινήτικη στεριά. Τόπος χαροκαμένος, αίματοποτισμένος ἀπὸ τὶς πειρατικὲς ἐπιδρομὲς. Οὔτ' ἓνα κλωνὶ χορτάρι ἀπάνω του. "Ἀσπρο σάβανο τὰ θράχια λάμπανε κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο. Ἀπὸ τούτη τὴ μεριά τοῦ νησιοῦ σκαρφαλώνανε οἱ κουρσάροι καὶ ρημάζανε τὸν τόπο. "Ἐχει ὅμως καὶ μιὰν ἅγιο-

σύνη τοῦτο τὸ κατατόπι. Δὲ μπόρεσε νὰ τὸ μα-
γαρίσει ὁ ἀνθρώπινος πολιτισμός. Ἐρημιά, ξε-
ραΐλα, ἐξαϋλωση. Τὸ "Όρος εἶναι ὀλοστρόγγυλο
στὴν κορφή του, καὶ κατεβαίνει ἴσαμε τὴ θάλασ-
σα τόσο ὀμαλά, πὺ θαρρεῖς πῶς τὸ πελέκησε
ἔτσι ἀθρώπινο χέρι. Ἡ ἀκροθαλασσιὰ ἐδῶ εἶ-
ναι ἀπότομη. Κομμένα, σὰν ἀπὸ μαχαίρι τὰ βρά-
χια, ὀρθώνονται ἴσια ἀπάνω καὶ δημιουργοῦνε

κάστρο ἀπόρθητο. Ποῦ καὶ ποῦ ξεπετᾶ κανένα
θαλασσοπούλι ἀπὸ κρυφές σπηλιές. Σχήματα ἀ-
πίθανα, παράξενα, ὑπάρχουνε ἀπὸ τὴ μεριὰ τῆς
νοτιᾶς τοῦ νησιοῦ. Τροῦλοι, καμπύλες, ἴσιες
γραμμές, ἀπότομα γκρεμίσματα. Ἀπάτητα κα-
τατόπια. Κουρσαροπατημένα μονάχα, ποῦ σοῦ
δημιουργοῦνε θαυμασμό.

Ἡ πέτρα ἴδρωσε κάτω ἀπ' τὶς φοῦχτες μας κεί-
νη τὴν καλοκαιριάτικη μέρα μὲ τὸ νὰ λογιάζουμε
τὴν αἰγινήτικη στεριά. Ὁ ἥλιος εἶχε ἀνοίξει γιὰ
καλὰ καὶ τὰ ἄδυό του τὰ μάτια. Βάλαμε μπρὸς τὴ
μηχανὴ τοῦ καΐκιοῦ κι' ἀρμενίσσαμε γιὰ τὸ με-
γάλο λιμάνι, νὰ πουλήσουμε τὰ ψάρια. Θυμώ-
μουνα πάντα κείνη τὴ βαθυστόχαστη κουθέντα
ποῦ εἰπώθηκε ἀπὸ κάποιονε γεροναυτικὸ στὸ
νησί. Τὸ νάντικρύζης καθημερινὰ ἀνεμπόδιστα
τὸν ἥλιο, τοῦτο σημαίνει ζωὴ καὶ λευτεριά μαζί.

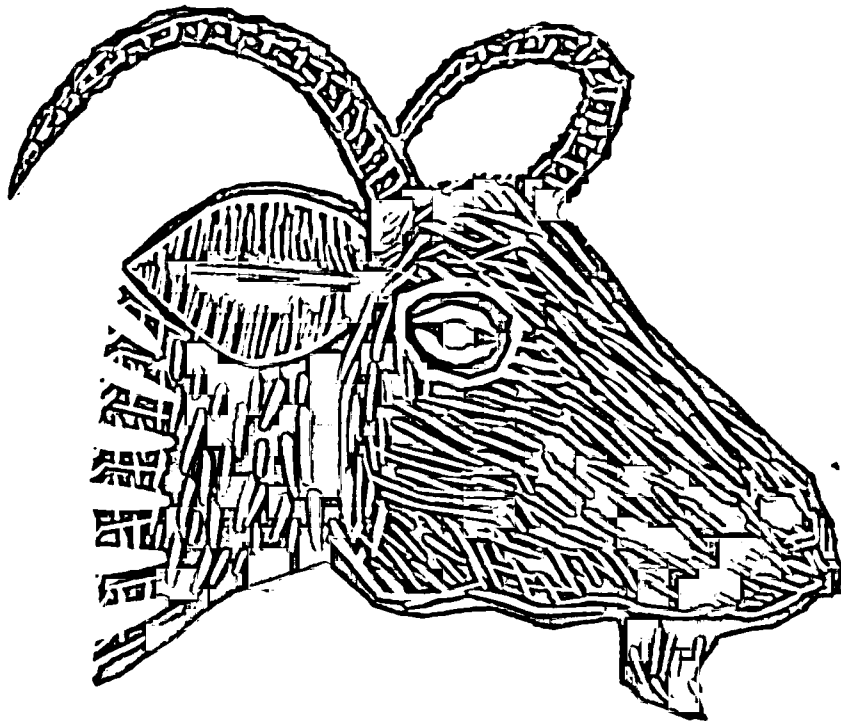

ΑΙΓΙΝΗΤΙΚΟΣ ΓΟΛΓΟΘΑΣ

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΠΛΑΤΑΝΟΥ

Μεγαλοβδομάδα. Τρανές Μέρες.

«Σήμερα μαῦρος οὐρανός,
σήμερα μαύρη μέρα,
σήμερα έσταυρώσανε,
τῶν πάντων Βασιλέα».

“Έχω μιάν αγιάτρευτη πληγή θαθειά μέσ’
στην καρδιά μου. Τόλμησα ν’ ανεβῶ στὸν Γολ-
γοθᾶ, γιὰ νὰ προσκυνήσω τὸν Σταυρωμένο,
«τῶν πάντων Βασιλέα».

Ήτανε μιὰ μέρα ἀνοιξιότικη. Γεμάτη φῶς, ἥλιο, καταπράσινη καὶ πλουμισμένη μὲ λουλούδια. Ήτανε ὅμως μιὰ μέρα θλιμένη, βουβή, πού ἢ τ' ἴκτρα της καταστάλαζε φαρμάκι στὴν ψυχὴ μου. «Περίλυπη ἦταν ἡ ψυχὴ μου μέχρι θανάτου».

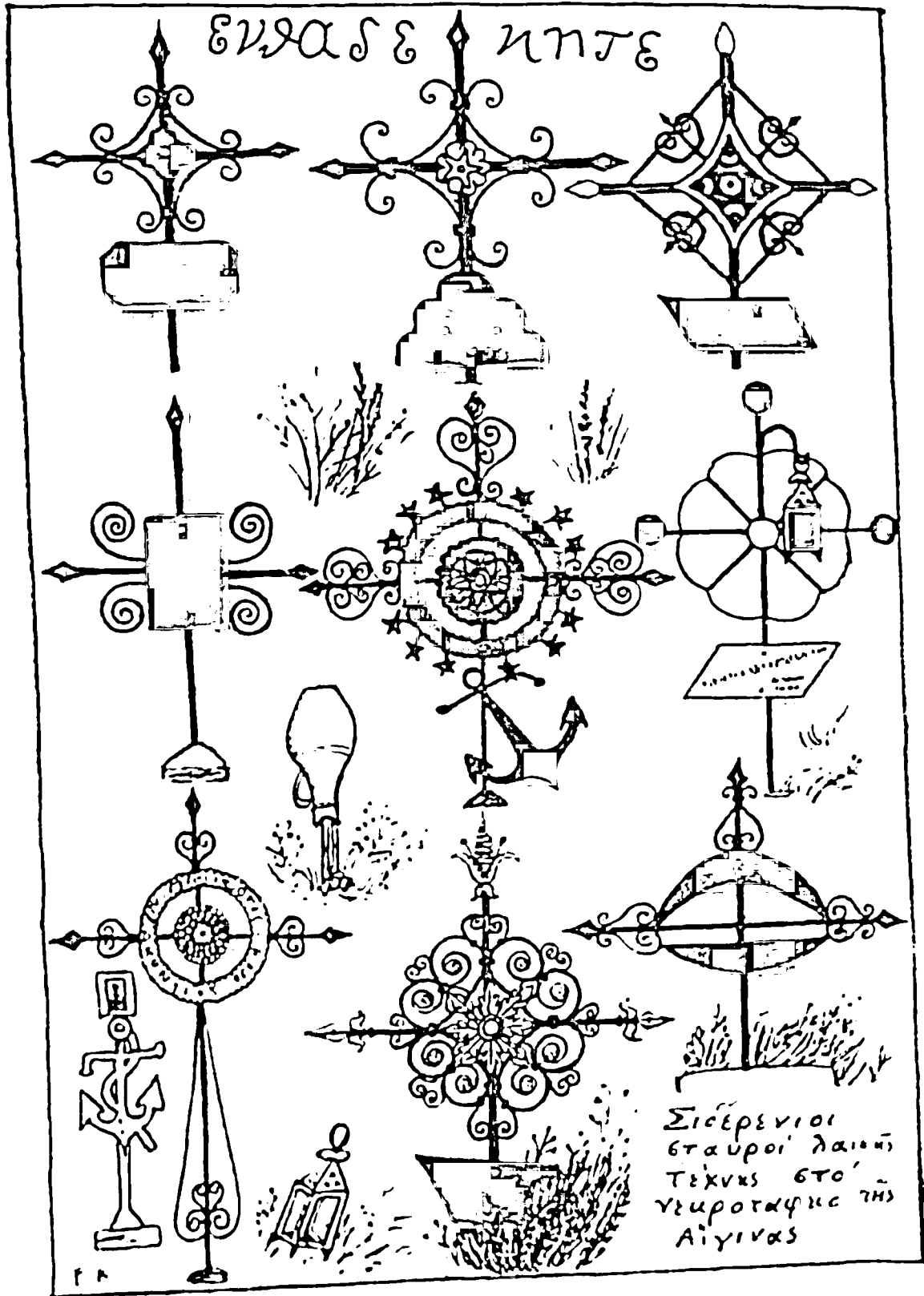
Τὸ τοπίο σὰν ἐκεῖνο τῆς Ἰουδαίας. Ἴδιο κι' ἀπαράλαχτο ὅπως τὸ περιγράφουνε τ' ἅγια

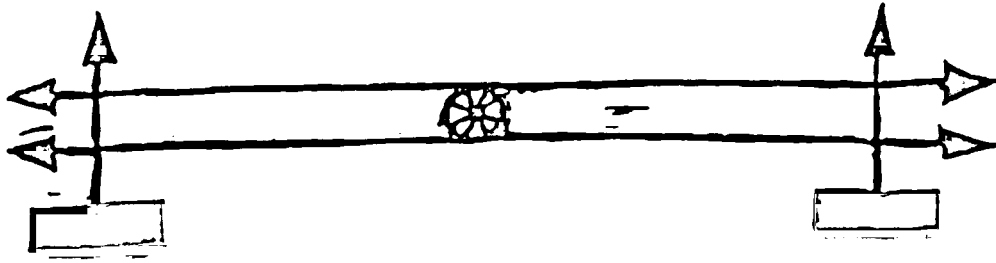
Βαγγέλια. Αιγινήτικος Γολγοθᾶς. Τὸ πηγᾶδι τῆς Σαμαρείτιδας, τὸ "Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ὁ Γολγοθᾶς, ἡ "Ἄκρα Ταπήνωση, τὸ Μαρτύρι, ἡ Σταύρωση...

Περβόλια ἀναπαμένα, γιομάτα στάχια καὶ συκές. Στάθηκα σ' ἓνα μαγκανοπήγαδο. Συναπάντησα μιὰ κοπελιά πού ἀνάσερνε νερό. Δρό-

σισα τὰ χεῖλη μου ἀπ' τὸν κουβᾶ πού μοῦ πρόσφερε ἡ Αἰγινήτισσα, τὴ φχαρίστησα καὶ τὴ ρώτησα ποιὸ μονοπάτι πρέπει νὰ πάρω γιὰ νὰ δῶ τὸν Κύριο. Μοῦδειξε τὸ δρόμο πρὸς τὴν Ἀνατο-

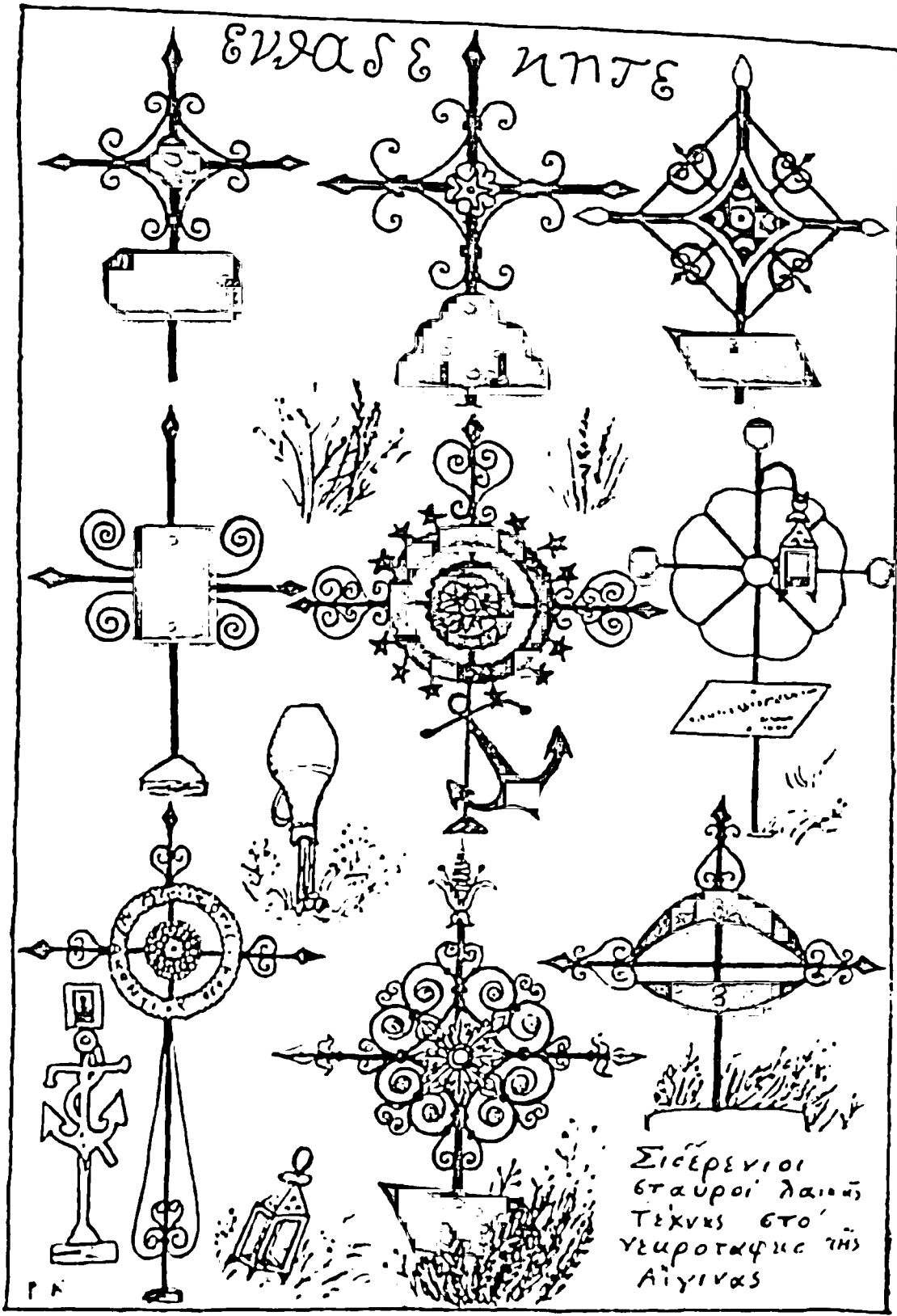

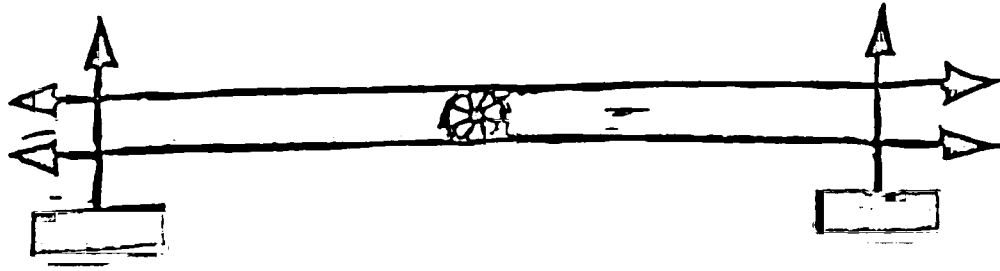
λή. "Έκανα τὸ σταυρό μου καὶ προχώρησα.

Μπήκα σ' ἓνα χωράφι μὲ ἔληές. "Ὅπως φύσαγε τὰ κλωνάρια τους τὸ ἀπαλὸ ἀεράκι, γέρνανε λίγο ἀπ' τὴ μιὰ μεριά καὶ ἀσημίζανε στὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Τὰ σέτια, οἱ πεζοῦλες, γυροφέρνανε τὰ βλογημένα δένδρα καὶ κρατούσανε τὸ χῶμα γύρω ἀπὸ τὶς ρίζες τους. Λιθάνι ἔσταζε ἀπ' τοὺς κορμούς τους. Τὸ δάκρυ τῆς ἔληᾶς. Μάζεψα κάμποσο ἀπ' αὐτὸ στὸ μαντήλι μου.

Ὁ λόφος τοῦ Γολγοθᾶ ποὺ ὀρθονότανε ἀπὸ πάνω μου, μὲ εἶχε κατακυριέψει ἀπὸ δέος. Δὲν μποροῦσα νὰ σύρω τὰ ποδάρια μου. Προσευχήθηκα μέσα μου. Σκούπισα τὸν ἰδρωτᾶ μου στὸ μανῆκι τοῦ πουκαμισιοῦ μου. Κάπου ἔψαχνα νὰ βρῶ τὶς πατημασιές Του γιὰ νὰ τὶς ἀκολουθήσω. Εἶδα μιὰ μαυροφορεμένη λιγερόκορμη γυναίκα, νὰ βαστᾶ λιθάνι καὶ κερί, καὶ νὰ καταφιλεῖ κάποια ἄχνάρια πάνου στὸ χῶμα. Πῆρα τὸ μονοπάτι. "Ἦτανε κεῖνο μὲ τ' ἄχνάρια Του.

Θυμάρια, ἀπίγανοι, φασκαμηλιές καὶ μύρα, φυτρωμένα πάνω στὴν πέτρα, πάνω στὰ χαλά-

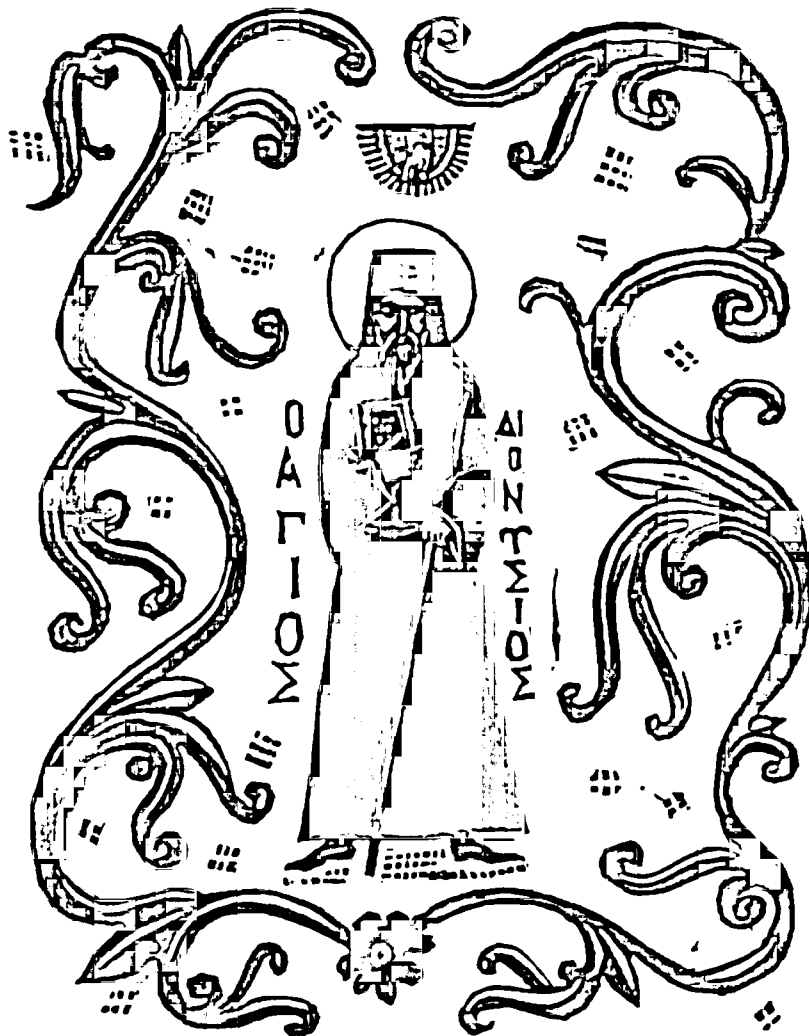
λή. "Έκανα τὸ σταυρὸ μου καὶ προχώρησα.

Μπήκα σ' ἓνα χωράφι μὲ ἔληές. "Ὅπως φύσαγε τὰ κλωνάρια τους τὸ ἀπαλὸ ἀεράκι, γέρνανε λίγο ἀπ' τὴ μιὰ μεριά καὶ ἀσημίζανε στὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Τὰ σέτια, οἱ πεζοῦλες, γυροφέρνανε τὰ βλογημένα δένδρα καὶ κρατούσανε τὸ χῶμα γύρω ἀπὸ τὶς ρίζες τους. Λιθάνι ἔσταζε ἀπ' τοὺς κορμούς τους. Τὸ δάκρυ τῆς ἔληᾶς. Μάζεψα κάμποσο ἀπ' αὐτὸ στὸ μαντήλι μου.

Ὁ λόφος τοῦ Γολγοθᾶ ποὺ ὀρθονότανε ἀπὸ πάνω μου, μὲ εἶχε κατακυριέψει ἀπὸ δέος. Δὲν μποροῦσα νὰ σύρω τὰ ποδάρια μου. Προσευχήθηκα μέσα μου. Σκούπισα τὸν ἰδρωτᾶ μου στὸ μανῆκι τοῦ πουκαμισιοῦ μου. Κάπου ἔψαχνα νὰ βρῶ τὶς πατημασιές Του γιὰ νὰ τὶς ἀκολουθήσω. Εἶδα μιὰ μαυροφορεμένη λιγερόκορμη γυναίκα, νὰ θαστᾶ λιθάνι καὶ κερί, καὶ νὰ καταφιλεῖ κάποια ἄχνάρια πάνου στὸ χῶμα. Πῆρα τὸ μονοπάτι. "Ἦτανε κείνο μὲ τ' ἄχνάρια Του.

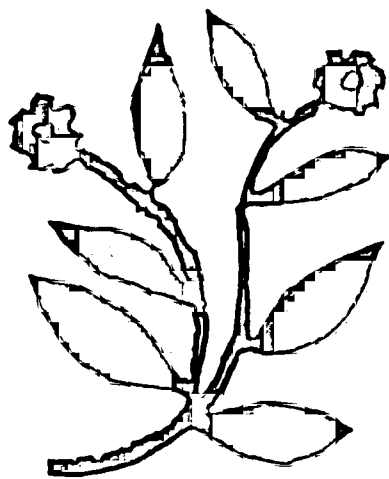
Θυμάρια, ἀπίγανοι, φασκαμηλιές καὶ μύρα, φυτρωμένα πάνω στὴν πέτρα, πάνω στὰ χαλά-

σματα, πάνω στο βράχο που τον έκαψε η λάβα του ήφαιστειου. Μυρωδικά που θγήκανε απ' τὸ αἷμα, απ' τὸν ἴδρωτα που αφήσανε οἱ πατημασιές Του. Τὸ μονοπάτι χανότανε μέσα στὰ χα-

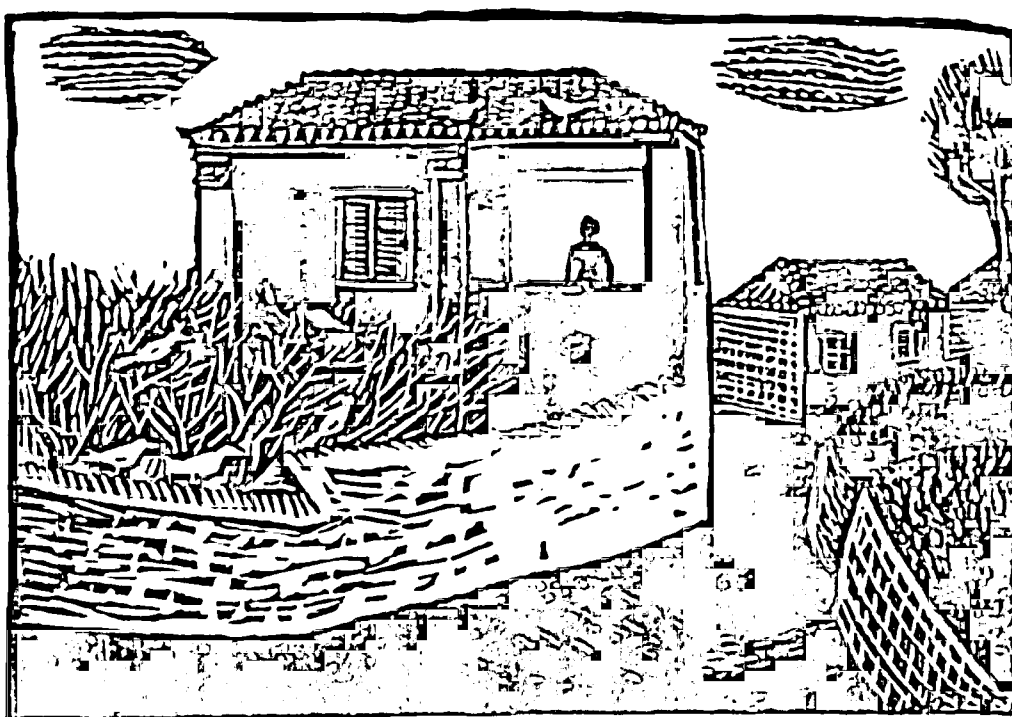

λάσματα και στις πέτρες, μέσα στὰ μυρωδικὰ χορτάρια. Μονοκόμματη ἢ ἀνηφοριά. Ἀπότομα ἴσια πάνω. Τραυματισμένος σὲ δυὸ-τρεις μεριές ὁ λόφος. Μαχαιριές στὰ λαγκώνια τῆς πέτρας,

καὶ κάμποσες σταλαγματιᾶς αἷμα. Προχωροῦσα, κι' ὅσο ἀνέβαινα, σκόνταφτα πάνω στὴν κουρσάρικη μανία, πάνω στὴ συφορὰ ποὺ ἄφησε ὁ Μπαρμπαρόσσας. Χαροκαμένος πολὺ ὁ τόπος. Ἐδῶ μαρτυρήσανε ἄθρῶποι καὶ Θεὸς μαζί. Μὰ ὁ ληστής φαίνεται πῶς φοβήθηκε τὸν Μεγαλοδύναμο καὶ τὶς ἐκκλησιᾶς, ἀφοῦ πῆρε ἀπὸ μέσα τους ὅ,τι χρυσαφικὰ καὶ ἀσημικὰ εἶχανε, δὲν τὶς πείραξε. Τὶς ἄφησε κεῖ μέσα στ' ἄλλα ἐρείπια νὰ ξεπροβάλουνε σὰν κρῖνα. Οἱ ἅγιοι Νικόλαος, Αἰκατερίνη, Γεράσιμος, Διονύσιος, Δημήτριος, Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, Εὐθύμιος, Γεώργιος, Στέφανος, Χαράλαμπος, Νεκτάριος, καὶ πολλοὶ ἄλλοι, εἶναι συναγμένοι πάνω στὸν Αἰγινήτικος Γολγοθᾶ. Κάτασπρα τὰ κλησάκια ἀπ' ὄξω. Πρασινισμένοι οἱ τοῖχοι ἀπὸ μέσα, δακρίζουνε δροσοσταλίδες κάθε ὥρα καὶ στιγμή.

Τοιχογραφιές ξεθωριασμένες, μαδημένες, σὲ κάμποσες μεριές, μαυρισμένες ἀπὸ λιθανίσματα καὶ καπνοκέρι. Πάνω στὰ πρόσωπα, στὰ κορμιὰ τῶν ἄγιων, μυστικὰ χαράγματα. Ἐπιγράμματα, προσευχές, δέησες. Καράβια, σ' ὅλα τὰ σκαριά, χέρια, ποδάρια, καὶ ποιὸς ξέρει, ποιὸς μπορεῖ

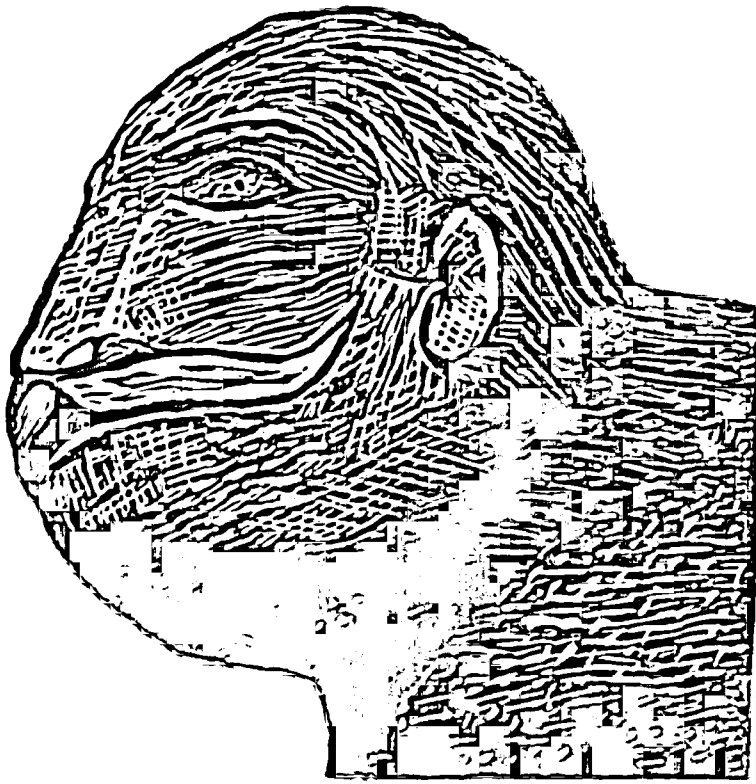
νὰ ξεδιαλύνει τὶ λογιῆς ἄλλα σχεδιάσματα ὑπάρχουνε πάνω σ' αὐτοὺς τοὺς μαδημένους, τοὺς ἀγιασμένους, τοὺς κουρσεμένους τοίχους, ποὺ στάζουνε κάθε ὥρα καὶ στιγμή δάκρυα. Στὸν ἅγιο Νικόλα τοῦ Μαύρικα, χέρια ναυτικῶνε θαλασσοδαρμένα, ψυχές μαγαρισμέ-

νες ποιός εἶδε καὶ ποιός ξέρει σὲ ποιὰ λιμάνια, ἀπιθώσανε τὶς ἁμαρτίες τους καὶ χαθήκανε. Μακάριοι οἱ μεταννοήσαντες... Πορευθέντες οὖν ἐμαθήτευσαν...

Σταυροὶ κι' ἐπιγραφές χαραγμένοι καὶ πάνω στὰ ὑπέρθυρα, μὲ μεράκι κι' εὐλάβεια χτισμένα, σοῦ θυμίζουνε τὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ ποὺ διαβάζουμε στὰ συναξάρια καὶ στὰ βιβλία κείνου τοῦ καιροῦ. Κατάνυξη καὶ δέος σὲ κυριεύει σὲ κάθε περπατηξιά σου, κι' ἀναλογίζεσαι ἂν εἶσαι ἄξιος νὰ διαβαίνεις ἀπὸ τοῦτον τὸν τυραγνισμένο, τὸν ἁγιασμένο μὲ τὰ παθήματά του τόπο.

Λίγο χαμηλότερα ἀπ'τὴν κορφή τοῦ Αἰγινήτικου Γολγοθᾶ. Μιὰ σαύρα περπάταγε πάνω στὴν ἡλιοκαμένη πέτρα. Τρεμόπαιζε τὸν καταπίονα της, σταματοῦσε λίγο καὶ ξανά προχωροῦσε νευρικά. "Ένας τοῖχος διατηρημένος ἀπ'τὴν καταστροφή. Γύρω του ἐρείπια μαῦρα. Μιὰ μπαλωματιὰ ἀσθέστης πάνω στὸ ντουβάρι, ποὺ εἶχε τὸ σχῆμα τῆς ἁγίας προσκομιδῆς. Ὁ Χριστὸς ζουγραφισμένος στὴν "Άκρα Ταπείνωση. Γύρω στὴ ζουγραφιὰ θλαστημένες μυρτιές μοσκομυρίζανε τὴν προσκομιδῆ. Καὶ στὴ λαβωματιὰ τῆς κοιλιᾶς τοῦ Ἰησοῦ, μιὰ κατακόκκινη παπαρούνα εἶχε ξεπεταχτεῖ. Ξεφύτρωσε ἀπ' τ' ἁγια-

σμένα σπλάγχνα Του. Κι' ή σαύρα ὄλο καὶ προχω-
ροῦσε πρὸς τὴν "Ακρα Ταπείνωση. Κυνηγοῦσε
κάποια χρυσόφτερη ψυχούλα. Τὸ πρόσωπο τοῦ
Χριστοῦ μαδημένο ἀπ' τὴν πολυκαιριά. Πίσω ἀπ'
τὸ φωτοστέφανό του, ὁ Σταυρός. Κι' ὁ ἥλιος

ἐξαῦλωνε τὰ πάντα: «Θεέ μου, εἶναι ἀληθινό,
αὐτὸ πὸς βλέπω», ψιθύρισα. Ὁ σκελετωμένος
τοῖχος, ἡ σαύρα, οἱ μυρτιές, ἡ ξεθωριασμένη
ζουγραφιά, ἡ παπαρούνα μέσ' ἀπ' τὰ λαγκώνια,
ἡ "Ακρα Ταπείνωση...

"Αν ἀξιωθεῖς καὶ μπορέσεις ν' ἀνεβεῖς στὴν

κορφή τοῦ λόφου, βλέπεις ν' ἀπλώνεται μπροστά
στὰ μάτια σου τὸ Μαρτύρι τοῦ τόπου. Ὁ Μπαρ-
μπαρόσσας σεβάστηκε τοὺς ναοὺς ποὺ ὀρμοῦνε
μέσα ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ βράχου, μέσ' ἀπ' τ'
ἀγριοχόρταρα καὶ τὰ λουλούδια, μέσ' ἀπὸ τὴν
πέτρα σὰν ἄγρια κάτασπρα κρίνα ἀκατάλυτης
νιότης, μὰ ἢ καταστροφή τῆς πειρατιᾶς δείχνει
τὴ συφορὰ ποὺ πέρασε ὁ Αἰγινήτικος Γολγοθᾶς.
Οἱ βάρβαροι γκρεμίσανε ὅλα τ' ἄλλα χτίσματα
καὶ τὶς ψυχές ποὺ τὰ κατοικούσανε, μὲ λύσσα
ξεθεμελιώσανε, ρημάξανε, δὲν ἀφήσανε πέτρα
πάνω στὴν πέτρα. Ἀναλογίζεσαι τί κόσμος νὰ
ζοῦσε ἐδωπέρα. Πόσοι προσευχότανε γιὰ τοὺς
ἄλλους ἀθρώπους. Τίποτα τώρα. Τὴ νύχτα μο-
ναχὰ βλέπεις κάποια λάμψη νὰ τρεμοσβύνει ἀ-
νάμεσα ἀπ' τὰ παραθύρια τῶν ἐκκλησιῶνε. "Ι-
σως κανένας προσκυνητής, ἴσως καμὶ καλό-
γρηνα νὰ σύρανε τὰ θήματά τους ἴσαμε κεῖ καὶ
ν' ἀνάψανε τὰ καντήλια.

Ὁ Σταυρὸς εἶναι μπηγμένος στὸ καταράχι
τοῦ Αἰγινήτικου Γολγοθᾶ. Κι' ὁ Χριστὸς ἐδῶ
εἶναι ὁ ἴδιος ὁ τόπος. Καὶ θέσανε πάνω ἀπὸ τὸ
κεφάλι του τὴν κατηγορία του γραμμένη:
«Οὗτος ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαί-
ων». Ἀπὸ τὴν ἕκτη ὥρα σκοτάδι ἔγινε πάνω ἀπ'
ὅλη τὴ γῆ μέχρι τὴν ἕνατη ὥρα. «Καὶ ἰδού, τὸ

καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν...»

ΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΡΟΔΑΚΗ

Χαραγμένα με καρφί πάνω στον σοβαντισμένο τοίχο στο πατητήρι του σπιτιού του, στο Μεσαγρό: «ΕΜΑΘΑ ΝΑ ΖΩ - ΑΧ ΒΑΧ - 1897». Στο δεξιό μέρος της θυρίδας κάτω από το φεγγίτη. Και στ' αριστερό: «ΚΑΛΗΤΕΡΑ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΝΑ ΗΤΟΝ ΚΡΙΑ ΠΕΤΡΑ, ΠΑΡΑ ΠΟΥ ΕΧ ΣΤΟΧΑΞΗ ΚΕΙ ΦΡΟΝΗΣΗΣ ΚΕ ΜΕΤΡΑ».

Ο μερακλής και παθιασμένος λαϊκός τεχνίτης και λαουτιέρης Άλέκος Ροδάκης, ἔχτισε τὸ μοναδικὸ σὲ τέχνη σπίτι του, στὸ Μεσαγρὸ τῆς Αἴγινας, στὰ 1880. Γι' αὐτό, γράψανε πολλοί. Στὸ βιβλίο μας θάζουμε μονάχα σχέδια. Ὁ Ροδάκης πέθανε στὸν μεγάλο πόλεμο τοῦ '12.

ΣΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΜΑΣ

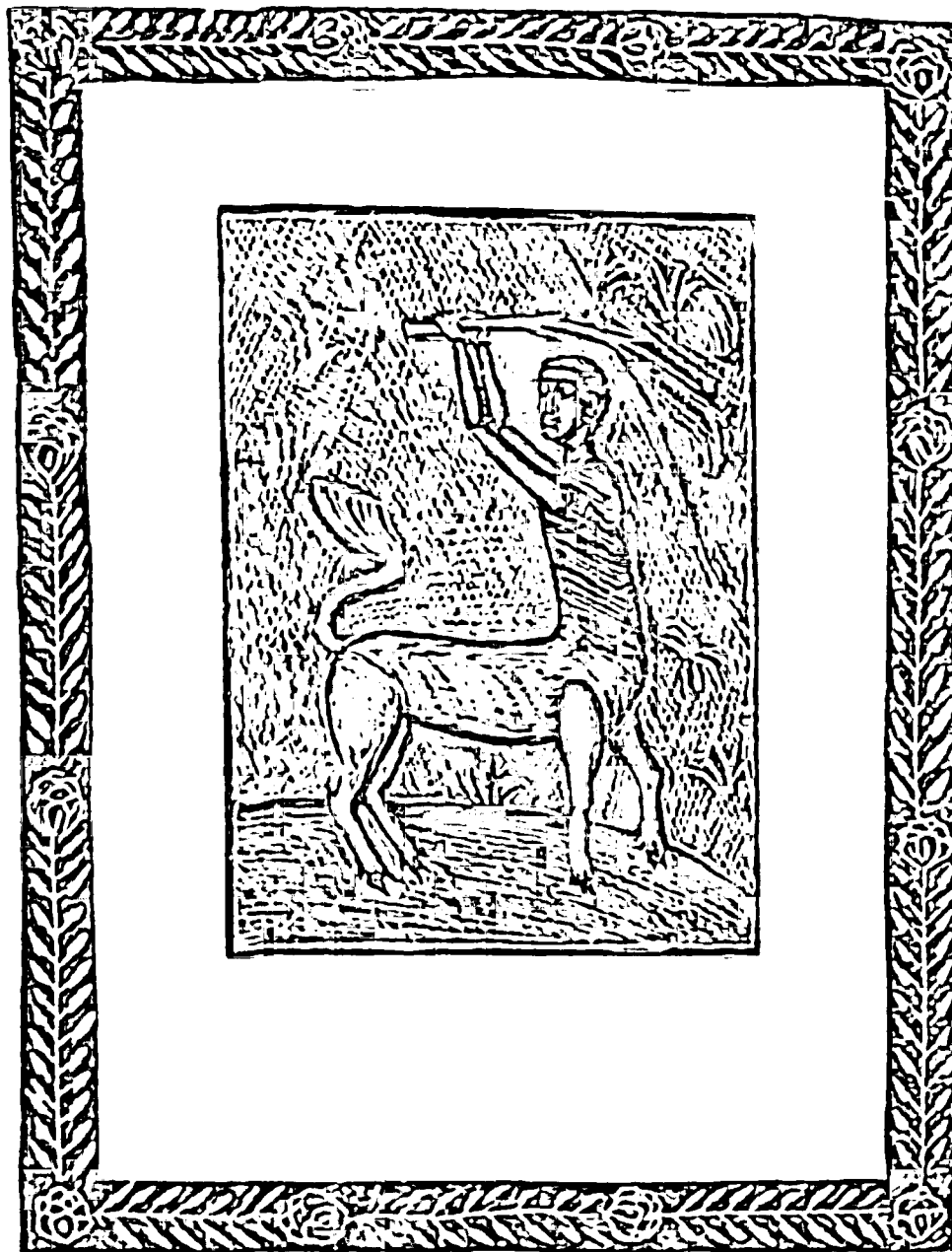
Ἀναζητώντας τρόπο γιὰ νὰ ἐκφράσουμε τὸν γύρω μας κόσμο καὶ τὸν γνήσιο ἑαυτὸ μας, πιστεύουμε πὼς ὁ καλύτερος δρόμος εἶναι ν' ἀκολουθήσουμε τὸν ἔθνικό μας χαρακτήρα, πού εἶναι ἀφετηρία κι' ἐγγύηση γνησιότητας, ἀκόμα καὶ μὲ τὸν κίνδυνο νὰ κατηγορηθοῦμε «δουλοδορομικοί». Τοῦτος εἶναι ὁ λόγος, πού μᾶς ὀδήγησε στὴν προσπάθεια γιὰ τὴν ἔκδοση τοῦ «Κάνιστρου», χωρὶς νὰ δίνουμε ἔτσι κάποια «συνταγή», γιὰτὶ δὲν πιστεύουμε στὶς «συνταγές», ἀλλὰ στὴν ἐλευθερία τοῦ καλλιτέχνη καὶ τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Μᾶς κάνει χαρὰ νὰ βλέπουμε ἕναν ἥλιο ἑλληνικὸ νὰ φωτίζει τὰ πράγματα μὲ τρόπο ἀλλοιώτικο ἀπ' ὅτι θὰ τὰ φωτίζει ἕνας ἥλιος ξένος. Ἡ ἔκδοση αὐτὴ θὰ γίνεται κάθε τόσο, ὁπότε μποροῦμε, μ' ἕνα θέμα ξεχωριστό, παρμένο ἀπὸ τὶς πηγές μας καὶ βασισμένο στὴν παράδοσή μας, πού πιστεύουμε γιὰ δύναμη «ζωοποιό». Ἐλπίζουμε, ἢ ἀγάπη πῶχουμε γιὰ τὸν τόπο μας νὰ μᾶς ὀδηγήσει σὲ σωστά θήματα, ὥστε νὰ ξαναδοῦμε καὶ νὰ γνωρίσουμε τὸν ἑαυτὸ μας μέσα σ' ἕναν καθρέφτη ἑλληνικό.

Ράλλης Κοιρίδης — Βασίλης Πλάτανος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προσκυνητάρι τῆς Αἴγινας,	
τοῦ Ράλλη Κοψίδη	σελ. 7
Παληαχώρα, τοῦ Ν.Κ. Μουτσόπουλου	» 15
Μιά ζωγραφιά, τοῦ Ράλλη Κοψίδη	» 21
Ἕνας Φράγκος ζωγραφίζη,	
τοῦ Ράλλη Κοψίδη	» 25
Τὸ πρόσωπο τοῦ νησιοῦ,	
τοῦ Βασίλη Πλάτανου	» 27
Ὁ λαϊκὸς τεχνίτης, τοῦ Β. Πλάτανου	» 31
Καλοκαιριάτικα ταξίδια,	
τοῦ Βασίλη Πλάτανου	» 35
Αἰγινήτικος Γολγοθᾶς,	
τοῦ Βασίλη Πλάτανου	» 45
Λόγια τοῦ Ροδάκη	» 57
Στοὺς φίλους μας	» 58
Περιεχόμενα	» 59
Εἰκόνες	» 61

“Ένας κένταυρος πού δέρνει τόν έαυτό του. Κομμάτι άπ’
τήν τοιχογραφία τών «αΐνων» στην έπισκοπή παληαχώρας.

Ε Ι Κ Ο Ν Ε Σ

“Όλες οί ζωγραφίες τοῦ βιβλίου εἶναι ἐμπνευ-
σμένες ἀπό τήν Αἴγινα καί μιλάνε ἀπό μόνες
τους γι’ αὐτήν. Ὡστόσο, ὑπάρχουνε μερικές μέ
ξεχωριστή σημασία, πού πρέπει νά ἐπεξηγηθοῦν.
Κι’ αὐτές εἶναι : ..

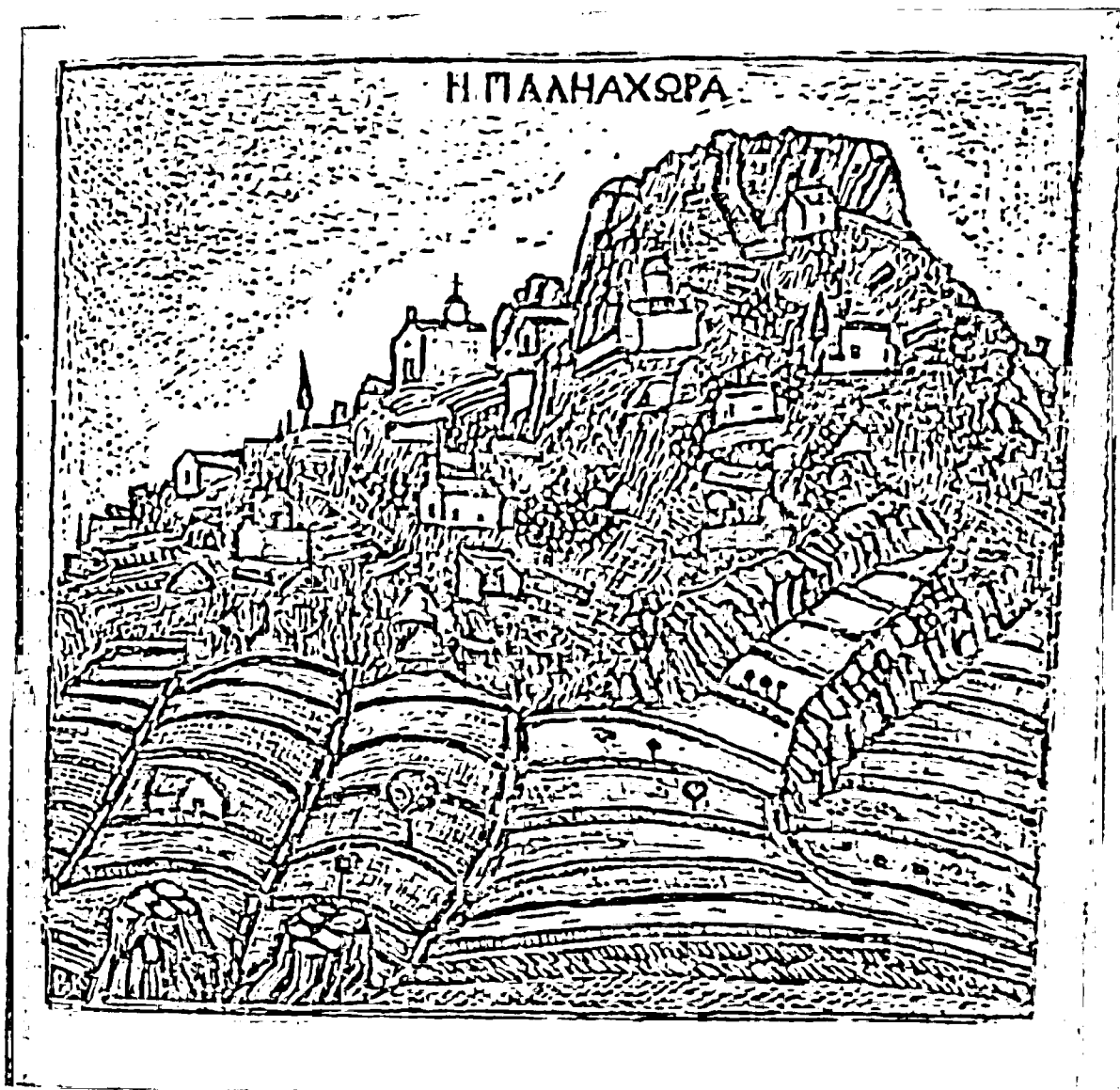
1. Ὑπέρθυρα σέ σπίτια τῆς Αἴγινας, σ. 5 καί 40.
2. Μυστικά χαράγματα πάνω στίς τοιχογραφι-
ές, στόν “Άγιο Νικόλα τοῦ Μαύρικα, σελ.
17 καί 35.
3. Τοιχογραφιά τῆς Μελλούσης Κρίσεως στήν
Ἐπισκοπή, στήν Παληαχώρα, σελ. 19.
4. Ἀπό τοιχογραφιά στόν “Άγιο Νικόλα τοῦ
Μαύρικα, σελ. 20.
5. Τοιχογραφιά στήν Ἁγιά Κυριακή, στήν Πα-
ληαχώρα, σελ. 38.
6. Περιστεριώνες, σελ. 41.
7. Ὁ πύργος τοῦ Μάρκελλου στήν Αἴγινα, σελ.
42.

8. Αιγινήτισσα, σελ. 47.

9. Γωνιά ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ Ροδάκη στὸ Μεσαγρό,
σελ. 54.

10. Ὑπέρθυρο σκαλισμένο σὲ πουρί, στὸ σπίτι
τοῦ Ροδάκη σελ. 59.

Ἡ παλιχώρα τῆς Αἴγινας.

ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΒΙΒΛΙΔΙΟ ΤΩΝ ΡΑΛΛΗ ΚΟΥΪΔΗ
ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΗ ΠΛΑΤΑΝΟΥ ΠΡΟΣΚΙΝΗΤΑΡΙ
ΤΗΣ ΑΙΓΙΝΑΣ 2. ΚΑΝΙΣΤΡΟ ΤΟ ΜΕΡΑΚΙ
ΤΗΣ ΡΩΜΙΟΣΥΝΗΣ ΠΟΥ ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΘΗΚΕ
ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΤΟ 1965 ΑΝΑΤΥΠΩΘΗΚΕ ΦΩ
ΤΟΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΦΩΝΗ ΓΝΩΜΗ
ΚΑΙ ΤΗ ΝΟΜΙΜΗ ΑΔΕΙΑ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΕΚ
ΔΟΤΩΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ ΣΩ
ΤΗΡΙΟΥ ΕΤΟΥΣ 2000 ΣΕ 1500 ΑΡΙΘΜΗΜΕ
ΝΑ ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΦΡΟΝ
ΤΙΔΑ ΑΧΙΛΛΕΩΣ Γ. ΧΑΛΔΑΙΑΚΗ Η ΜΑΚΕ
ΤΑ ΤΟΥ ΟΠΙΣΘΟΦΥΛΛΟΥ ΣΤΗΡΙΧΘΗΚΕ ΣΕ
ΚΟΣΜΗΜΑ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΜΟΡΑΛΗ ΚΑΙ ΣΧΕ
ΔΙΑΣΘΗΚΕ ΣΤΗ ΜΕΜΙΓΡΑΦ (ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ 13
ΑΘΗΝΑΙ) ΤΗ ΦΙΛΜΟΓΡΑΦΗΣΗ ΕΚΑΜΕ Ο ΠΑ
ΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΠΕΝΗΣ (ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ 17
ΑΘΗΝΑΙ) ΤΗΝ ΟΡΘΟΘΕΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΥΠΩ
ΣΗ Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ (ΣΕΛΛΑΣΙΑΣ
6 ΑΘΗΝΑΙ) ΚΑΙ ΤΗ ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ Ο ΓΙΩΡΓΟΣ
ΜΠΕΤΣΩΡΗΣ (ΣΤ. ΓΟΝΑΤΑ 13Α ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ)
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΩΝ ΑΥΤΟΤΕΛΩΝ ΕΚΔΟΣΕ
ΩΝ ΤΗΣ ΔΣΤΙΚΗΣ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ *Η ΑΙΓΙΝΑΙΑ*

Αριθμός αντιτύπου *852*
.....

ΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ἡ
Διγυναία

ΑΙΓΙΝΑ 2000